

Nr. 3 (361), 28 ian. - 3 feb. 1997

REPORTAJ DIN VALEA JIULUI

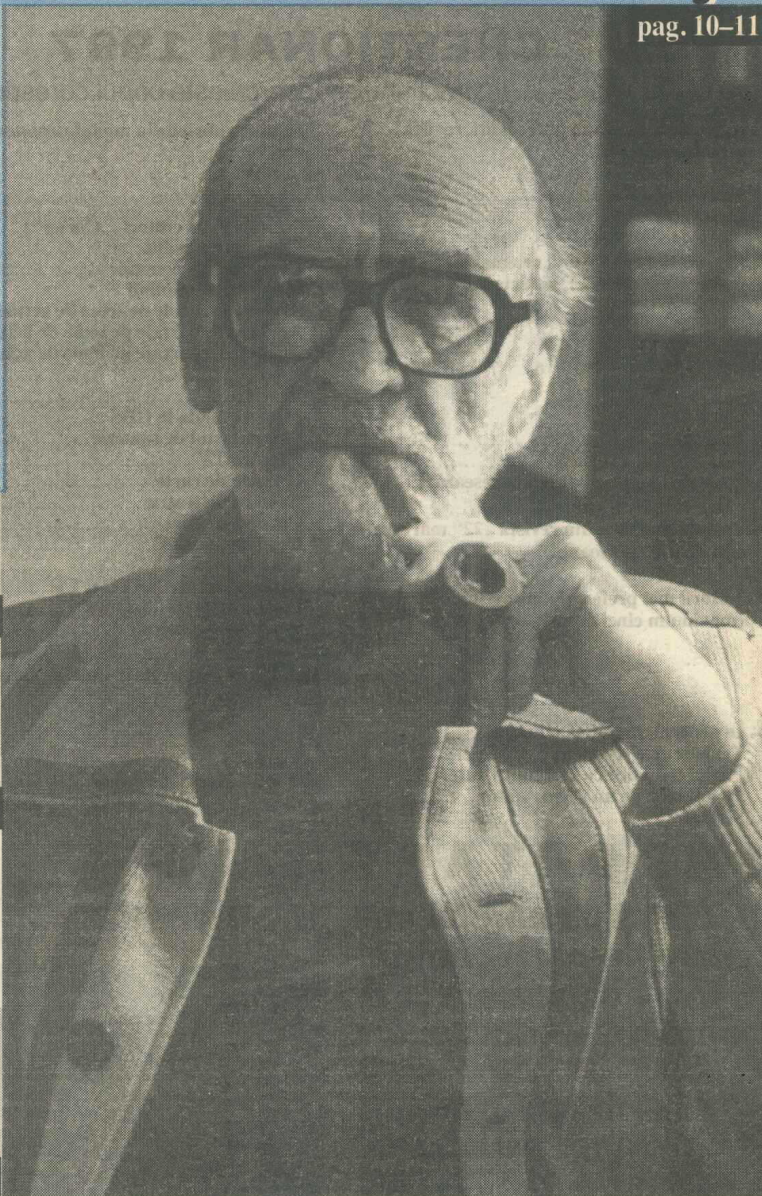
pag. 5

CLUJ: MĂRTURIE despre REVOLUȚIE

pag. 8

MIHAIL SEBASTIAN JURNAL

pag. 19

La ora aceasta, cînd România se află în fața a două probe decisive – aplicarea reformei, cu costuri sociale foarte dureroase și forțarea, aproape disperată, a nominalizării pentru primul val al extinderii NATO –, devine tot mai evidentă lipsa de responsabilitate a presei postelectorale. Continuă violența știrilor diverse pe modelul generalizat prin *Evenimentul zilei* – nu informînd asupra modului cum sînt instrumentate juridic crima, tîlhăria, violul, ci detaliind faptele cu monoton sadism, încă din titlu. Se adaugă vulgaritatea și confuzia unor informații neglijente ori aflate în slujba propriului interes, despre acte și personaje corupte. Prin acuze reciproce de gravitate maximă, publicații importante creează doar confuzie în mintea cititorului. A treia formă de violență este una stilistică: o violență a stilului grosolan, cu comparații plebeie, cu insinuări joase, din zona instinctelor, cu interpretări pseudo-freudiste de doi bani, cu birfe suburbane autointitulate analize politice ori informații echidistante.

S-ar putea desigur spune că, de vreme ce aceasta este lumea tranziției, ea își are și presa pe care o merită. Cred, însă, că mitocănișmul jurnalistice românesc s-a născut prin contagiune cu *România Mare*. Probabil că mai toți importanții editorialiști care practică dezinvolt la această oră comparația vulgară, grosolană ca metaforă prădilectă, făcînd apel la procedee specifice literare (utilizate însă în literatură doar atunci cînd scriitorul vrea să evoce mediile populare, lumi dialectale, argotic-interlope

etc.), ar avea azi un stil mai decent dacă, într-o perioadă cînd își căutau noua haină (pentru că mai toți veneau din presa comunistă, bine ținută în chingi și la acest capitol), n-ar fi văzut succesul popular (temporar) al insultei cu înflorituri de argou și periferie, practicate de *România Mare*.

În comparație cu ea, înfloriturile stilistice din editorialele ziarelor de tiraj de azi sînt jocuri de copii. Numai că și ele aparțin unui limbaj care n-are ce căuta într-un spațiu public, într-o publicație

GABRIELA ADAMEȘTEANU

Terorismul mitocăniei

europăeană ce se respectă. Iau primele exemple aflate la îndemînă, dar, fără nici un efort, aș putea umple pe loc cu altele, și mai ști, toate cele 20 de pagini ale revistei: „Nu mai fac inventarul mucilor trîniți în fasolea populației de titanii cabinetului Ciorbea”. „Dar mintea domnului X (cel cu care se polemizează, nota n.) nu funcționează normal. El reacționează ca un drogat cărui i se refuză doza de cocaină și din acest motiv scuipă, mușcă, înjură. Dar opscii n-or fi

în România pentru astfel de minți tarate?” Cum are un program de monitorizare a presei, *Academia Cavavencu* l-ar putea aplica din cînd în cînd și asupra propriilor pagini, deși, îndepărtînd vulgaritățile crase, i-ar rămîne cam multe pete albe.

În fapt, s-a ajuns la un cerc vicios, prin care trivialitatea, primitivismul, atacul la persoană sînt cultivate pentru *promotion*-ul unei publicații, pentru menținerea și creșterea tirajului ei, considerîndu-se că altminteri nu s-ar putea ajunge la „anumiți cititori”. Și, cu astfel de sintagme „piperate”, se educă pe mai departe gustul publicului, asigurîndu-se și pe viitor vulgaritatea cotidiană.

Se știe, pe de altă parte, că acestui terorism al vulgarității i se supun chiar importanți oameni politici. Avînd nevoie de tirajul publicațiilor, pentru votul „anumitor oameni” (mai înainte fiindcă se aflau în campania electorală, acum pentru că măsurile dure ale reformei vor cere suport popular), ei se complac în a-i cultiva pe ziaristi momentul. Cînd acestora nu le acordă atenția cuvenită, urmează o execuție publică, cu atît mai vulgară, cu cît trebuie ținută minte.

La ora actuală, mitocănia dezinvoltă, aflată în slujba confuziei de valori (și nu rareori instrumentată de opoziția pedeseristă), se drapează în principii, declamate în noua limbă de lemn: cel mai speculat este principiul independenței presei față de putere.

(Continuare în pagina 3)

CHESTIONAR 1997

Așteptăm răspunsurile dumneavoastră
până la data de 1 martie 1996, data poștei.

Instrucțiuni: se încercuiește codul corespunzător răspunsului ales

1. În 1996, față de anii precedenți, revista „22”
mi s-a părut:
Mai bună 1
Mai slabă 2
La fel 3

2. Pe o scală de la 1 (nota cea mai mică) la 10
(nota cea mai mare), apreciez revista „22”
astfel:
foarte slabă foarte bună
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3. Citesc revista:
Integral 1
Majoritatea articolelor 2
Doar articolele care mă interesează 3

4. Exemplarul meu din revista „22” mai este
citit de persoane

5. Autorii mei preferați din revista „22” sint
(maximum cinci autori):

6. În general, prefer să citesc:
Texte scurte și concise 1
Pagini tematice cu mai mulți autori 2
Pagini bloc de un singur autor 3
Seriale 4

IMPORTANT

Datorită numărului mai
mare de cărți primite
pentru concurs, vor fi
acordate – prin tragere
la sorți – 60 de premii.
Până la închiderea
ediției am contactat și
obținut acceptul din
partea editurilor:
**HUMANITAS, POLIROM,
ALL, POLIMARK,
CLAVIS și ATHENA.**

7. Citesc rubricile în modul următor:

	(Aproape) Totdeauna	Deseori	Uneori	Rareori	(Aproape) Niciodată
Editorialul	1	2	3	4	5
Scrisori de la cititori („Curier”)	1	2	3	4	5
Comentariu politic	1	2	3	4	5
Comentariu economic	1	2	3	4	5
Interviul săptămânii	1	2	3	4	5
Accente (articole pe teme de actualitate)	1	2	3	4	5
Anchete/Reportaje pe teme de actualitate politică	1	2	3	4	5
Anchete/Reportaje pe teme de actualitate socială	1	2	3	4	5
Eseu	1	2	3	4	5
Istorie	1	2	3	4	5
Masă rotundă la GDS	1	2	3	4	5
Comentariu de sondaje	1	2	3	4	5
Cronica TV	1	2	3	4	5
Cronica de carte	1	2	3	4	5
Cronica de teatru	1	2	3	4	5
Cronica de film	1	2	3	4	5
Cronica plastică	1	2	3	4	5
Revista presei	1	2	3	4	5
Articole despre NATO și UE	1	2	3	4	5
Pagina externă („Lumea”)	1	2	3	4	5
Suplimente gratuite	1	2	3	4	5

8. Cine aș dori să fie invitat la „Interviul săptămânii” (maximum cinci persoane):

9. Ce nu găsesc în revista „22” și m-ar interesa:

10. Ce nu îmi place în „22”:

11. Mă încadrez în categoria de vîrstă:

sub 25 ani	1
între 25-29 ani	2
între 30-39 ani	3
între 40-49 ani	4
între 50-59 ani	5
între 60-70 ani	6
peste 70 ani	7

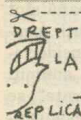
12. Sexul:
Feminin 1
Masculin 2

13. Profesia:

14. Venitul meu net lunar se înscrie în categoria:

sub 200.000 lei	1
între 200.000-299.999 lei	2
între 300.000-399.999 lei	3
între 400.000-499.999 lei	4
între 500.000-749.999 lei	5
între 750.000 lei-1.000.000 lei	6
peste 1.000.000 lei	7

15. Numele și adresa (doar pentru cei care doresc
să participe la tragerea la sorți):

DREPT LA REPLICĂ

Stimată doamnă
Gabriela Adameșteanu,

Vă rog să-mi publicați următorul
drept la replică: În nr. 2 al săptămî-
nalului „22” din 14-20 ianuarie 1977
a apărut un articol intitulat „Cazul Lia
Lucia Epure”, referitor la conferința
de presă de la Grupul pentru Dialog
Social a ziaristei Lia Lucia Epure.

Precizez următoarele:

Colaborarea cu doamna Lia Lucia
Epure a devenit imposibilă din data
de 11 decembrie 1996, dată la care
domnia sa a apărut pe postul de tele-
viziune Europa Nova. Atunci, denigrînd
în public conducerea ziarului *Timi-
șoara*, ea a lezat grav interesele SC
Timișoara SA, cu toate că în luna

martie 1996 a fost aleasă ca membră
a Consiliului de Administrație al firmei
mai sus amintite.

Munca cu doamna Lia Lucia Epure
s-a înrăutățit și mai mult din data de
6 noiembrie, cînd am fost nevoit să
preiau și funcția de redactor-șef
(interimar) în cadrul ziarului *Timi-
șoara*. Datorită acestei funcții m-am
simțit obligat să-i refuz spre publicare
doar patru articole din multele pe
care i le-am publicat. Menționez că
dintre aceste patru articole refuzate,
doar unul (de aproximativ 10 rînduri)
se referea la Zaher Iskandarani, articol
pe care l-am considerat nedemocratic.
(anexez articolul).

Din cauza acestui articol nepubli-
cat am fost denigrat de Lia Lucia Epure
la conferința de presă a Grupului
pentru Dialog Social și implicit la nivel

național, prin presă și televiziune.

Doresc să precizez că decizia de
desființare a postului de șef secție in-
vestigații, post ocupat de doamna Lia
Lucia Epure, nu a fost luat în urma
unor presiuni ale oamenilor de afaceri
arabi, cum declara Lia Lucia Epure.
Pentru această calomnie, bine gîndită
în perspectiva căutării unui nou loc
de muncă, cotidianul *Timișoara* se va
adresa unei instanțe de judecată.
Autovictimizarea Liei Luciei Epure
nu este susținută concret, ziarul fiind
cunoscut că nu a cedat niciodată pre-
siunilor în astfel de situații.

Președinte al SC TIMIȘOARA SA
și redactor-șef interimar al
cotidianului *Timișoara*
OSCAR BERGER

**Reamintim cititorilor noștri
că această pagină
le aparține,
ca și responsabilitatea
pentru scrisorile lor.**

Biblioteca Grupului pentru
Dialog Social anunță
constituirea
Clubului INTERNET GDS.
Toți cei interesați să contribuie
la promovarea Internet-ului în
România sînt așteptați la
întîlnirile săptămînale ce au
loc în fiecare miercuri la ora
17.00 la Biblioteca Grupului
pentru Dialog Social din
Calea Victoriei nr. 120.

MARIAN CHIRIAC

La mineri, în Vale

În Valea Jiului predomină tonurile închise. Peisajul e colțuros, apa Jiului pare vinătă, copaci sînt piperniciți, de un negru ars, casele ori blocurile – lungi hambare uniforme – sînt peticite cu o zăpadă cenușie.

În Valea Jiului locuiesc vreo 45.000 de mineri, care împreună cu familiile lor trăiesc din ceea ce găsesc scormonind pămîntul, un cărbune de calitate inferioară, pentru care bărbaiții își sculpa cotidian plămîinii.

În Valea Jiului, Sfînta Varvara, făcătoare de minuni și protectoarea minerilor, pare multora că s-a întrupat în persoana lui Miron Cozma. Dar, pentru că sînt și unii ce-l judecă pe Cozma pentru cele lumești ale sale, ortacii s-au tot strîns în marșuri de protest, mai mult sau mai puțin tăcute procesiuni cu valențe expiatoare.

O vale ce trage să moară

Pe circa treizeci de km, de-a lungul a șase localități mai măricele și a altor cîteva puncte miniere, la poalele Retezatului și Paringului, se întinde Valea Jiului. Cea mai importantă zonă carboniferă a României începe, sau se termină, depinde de unde privești, la Petroșani.

Orașul s-a dezvoltat pe baza industriei pe care o presupune extracția minieră. Aici, majoritatea bărbaiților lucrează în subteran, iar femeile stau acasă și cresc copiii, adică băieții – care, cel mai probabil, vor deveni mineri –, și fetele – care după ce termină opt-zece clase așteaptă să se mărite tot cu un miner. O familie tipică numără cam șase persoane, îngheșuită fiind, cel mai adesea, în cămine de familisti, apartamente cu două camere, dintre care una bucătărie, unde apa rece curge după program, iar cea caldă are regim de lux, și unde temperatura instalațiilor termice este de cîteva grade cu plus.

Iarna, în multe cartiere din Petroșani nu se furnizează apă caldă, deoarece prioritară e căldura, iar amîndouă nu se poate. Conform datelor oficiale prezentate de Regia Generală de Gospodărire Comunală și Locativă, 90% din instalațiile și aparatele din punctele termice au depășit durata normală de funcționare, de aici, deficiențele.

În aceste condiții, tot ce e legat de confortul urban se realizează cu ajutorul curentului electric. Iar atîta timp cît acesta e incredibil de ieftin (0,25 lei/kw), nimeni nu-i prea pasă de consecințe.

Un cinematograful, o casă de cultură și un teatru dramatic, un cotidian și un post local de televiziune, mai multe cluburi sportive, dintre care la loc de cînte e cel de fotbal, cam acestea sînt posibilitățile de distracție ale petroșănenilor. Bineînțeles, dacă ignorăm televiziunea prin cablu, ofertele de a merge la Istanbul ale firmei Murat ori destul de numeroasele circumi și bodegi.

Medicii nu se inghesuie deloc să vină în Valea Jiului. În ultimii ani s-au organizat 31 de concursuri pentru ocuparea unor posturi de medici, dar nu s-a prezentat nimeni. La spitalul din Petroșani, singurul din zonă care funcționează în condiții cît de cît normale, blocul operator din sala de chirurgie dispune de o dotare din anii '70, în mare parte nefuncțională. Una dintre cele două lămpi pentru intervenții chirurgicale datează din 1917. Cu toate acestea, nimeni nu a murit pe masa de operații. Pînă acum.

A. Bochiș, medic primar, spune că în spitalul municipal încă mai sînt copii abandonati, încă se mai lucrează cu un cadru mediu la toată secția de nou-născuți și în curînd medicația străină va dispărea, din cauza imposibilității achiziționării ei. „Datorită condițiilor de trai și a totalei lipse de educație sanitară a părinților, aproape jumătate dintre copii sînt născuți prematur, aici, în Petroșani.”

Valea Jiului pare un loc unde pînă și viitorul este neguros. Cărbune mai este de extras doar pentru următoarea sută de ani. Strategiile de restructurare-reconversie a forței de muncă, despre care se tot vorbește din 1965 încoace, au rămas vorbe goale. Există deja aproape 7.000 de persoane care sînt în căutarea unui loc de muncă. Sindicatele miniere își asigură ortacii că nu vor deveni șomeri și cer tot mai mulți bani de la buget. La recenta vizită în Vale a unui grup de consilieri prezidențiali, ce au încercat să cunoască realitățile de aici, liderii Regiei Autonome a Huilei au cerut creșterea de 15 ori a alocațiilor de investiții pentru dotare.

Nici dracul, cît e el de negru, n-ar invidia soarta minerilor. Față de condițiile de lucru în subteran, aproape neschimbate de la începutul secolului, față de teama cvasi-permanentă că nu se știe dacă minele mai apuci să vezi lumina soarelui, contează mai puțin cît ciștiți (salariul mediu al unui miner este

de vreo 1,3 milioane de lei, brut, asta pentru că beneficiază de mai multe sporuri și indexări). „Minerii rămîn niște ființe asociale, care e foarte ușor să devină antisociale. Ei rămîn niște oameni cumpărați, față de care au arătat un dezinteres inacceptabil al societății comuniste, cît și cea postcomunistă, cu pretinsă orientare democratică”, crede Nicolae Constantinescu, consilier prezidențial.

Sentimentul minieresc al expierii

De cînd Miron Cozma este anchetat la București în stare de arest, șefii de sindicat din Valea Jiului se tot agită să-și arate solidaritatea cu acesta și să mobilizeze ortacii în „marșuri ale tăcerii și rușinii”. Toată săptămîna trecută au fost astfel de demonstrații în Vale: marți la Lonea și Petrița, joi la Valea de Brazi, vineri la Lupeni. Ținute totuși cu din ce în ce mai puțin entuziasm.

Pe 24 ianuarie, pe la ora prînzului, în centrul Lupeniului parcă se turna un film în regia lui Sergiu Nicolaescu. Dinspre exploatarea minieră, peste podul de cale ferată, înaintea unui grup de cîteva sute de persoane, patru-cinci, „înarmat” cu pancarte și cu un steag tricolor în frunte. Se mișcă uniform și compact. În fața Monumentului Eroilor (grup statuar ridicat în memoria victimelor grevelor din 1929), grupul face joncțiunea cu alte două-trei pîlcuri de bărbaiți, dintr-o dubă sar voioși alți cîteva

tineri, toți sînt nefresc de tăcuți, soarele strălucește și el nefresc pentru vremea asta de ianuarie, oamenii sînt acum vreo șapte sute, tot înaintea, se văd în special bărbaiți, îmbrăcați care în pantaloni de tergal, care în salopete minjite cu negreală, din loc în loc, cîteva femei ce se țin aproape lipite una de alta, de umăr le atîrnă cîte o poșetă lucie de atîta purtat, în cealaltă mînă au o pungă de plastic cu un desen tipător, grupul nu se oprește deloc, pe margini este străjuit de cîteva poliști și mai mulți curioși, în special copii ce se hlizesc ca la ceva nemaivăzut. Minerii poartă unii benderole albe, alții lozinci, „Murim, luptăm, pe Cozma îl apărăm”, „Țapul și cu chiorul au mințit poporul”, multe portrete de dimensiuni mici, cu poza lui Cozma de pe afișul electoral cu care a candidat pentru Senat, liniștea e întreruptă doar de murmurul despre nu știu cine care nu știu ce a spus, acum trecem prin fața barului unde au un vin acru de țî se strepezesc dinții, fiert pe un imens reșou electric, chiar lîngă masa de biliard, unde niște puști, înainte de școală, mai fac cîte o partidă, strada e norioasă iar mașinile rare depășesc coloana cu greutate, dar nimeni nu slăbește ritmul, „ține-aproape, ține-aproape”, în dreapta se văd acum-mai bine clădirile cilindrice, greoaie ale exploatarei miniere, benzile rulante, ce cară cărbu-

nele și turnul pe care inscripția „P.C.R.” stă strîmb, mai să cadă, un bătrînel tuciu cu ce-și trage mai greu un picior mă întreabă „crezi că Cozma o să ne poată mări pensiile?”, dintr-un bloc numai schelet se ițește, prin plasticul ce ține loc de perete și fereastră, un cap de femeie, lîngă ea e înfipt un bur-lan prin care iese fum, mergem, tot mergem. Clasa muncitoare a ajuns în Bărbăteni. Așa se numește cartierul Lupeniului, punctul terminus al demonstrației. Aici, primarul orașului, Ioan Napău, fost lider sindical, mulțumește pentru participare și fie-care se întoarce, grăbit, pe la casele sale. Procesiunea tăcerii, marșul ce a semănat cu o invocare a iertării păcatelor lui Cozma, a luat sfîrșit.

În Valea Jiului, Miron Cozma era pentru mulți atribuite aproape supra-mundane. „Iar dacă îl izolați pe Miron Cozma de noi, să nu credeți că ne izolați de lume, fiindcă el a fost și este pentru noi un adevărat lider, indiferent de greșelile lui omenești”, rostea Ioan Napău la unul din primele mitinguri de susținere a celui care este încă președintele Ligii Sindicatelor Miniere din Valea Jiului.

De-i întrebi, minerii te împoacă, pur și simplu, cu cîte a făcut Cozma pentru ei în ultimii șapte ani. Datorită lui, în Vale există programul doi de televiziune, au început lucrările de termoficare, de alimentare cu apă caldă și cu gaz metan, cînd nu a fost pline „el a intervenit personal și totul s-a rezolvat”, la fel cu carnea, făina și alte alimente, tot el completează cu bani de la Regie pentru curentul electric sau asistența medicală gratuită. „Cozma nu e un pericol public și nu fuge din țară”. El e doar un țap ispășitor, vinovați sînt cei care dețin acum puterea sau cei care, în 1990-’91, „i-au pus coarne în acea vreme”.

Majoritatea minerilor continuă să-și privească aproape cu venerație liderii, cu toate că despre unii se știe că nu sînt tocmai infailibili. Despre mulți se știe că au cheltuit cam o sută de mii de dolari din banii sindicatului pentru a cumpăra mașini luxoase, că unele echipamente pentru modernizarea exploatarei în subteran au fost achiziționate în schimbul unor comisioane grase, că unii șefi și-au construit vile din fondurile pentru sinistrități.

La Regia Autonomă a Huilei (RAH) din Petroșani a venit recent Garda Financiară, care a descoperit mai multe prejudicii create între 1993-’94. S-a constatat deturarea unor fonduri, folosite pentru cheltuieli legate de echipa de fotbal Jiul Petroșani, prejudicii create și prin aprovizionarea preferențială cu materiale și bunuri, achiziționate la prețuri mai mari decît cele de pe piață. RAH datorează bugetului de stat și bugetului asigurărilor sociale peste 440 miliarde de lei.

„Ne doare că-n lumina sa / Pămîntul ține-o lume rea”, spune un vers din imnul minerilor. Și pentru majoritatea minerilor chiar așa este.

PT
LA
REPLICĂ

DREPT LA REPLICĂ

Stimată doamnă Gabriela Adameșteanu,

Citesc și nu-mi vine să-mi cred ochilor. La întoarcerea dintr-o cea mai lungă călătorie am aflat că, într-un număr din luna decembrie al revistei „22”, a apărut un straniu atac împotriva mea. Nu este, mi-am dat seama după ce l-am văzut, un posibil punct de vedere critic exprimat cu patimă de către cineva care nu este în stare să-și măsoare cuvintele și să le adevăreze la obiect, ci o elucubrație lipsită pînă și de cea mai vagă legătură cu realitatea, o revărsare de resentimente, o defăimare deliberată, de o perfectă rea-credință.

Nu am cum să polemizez cu autorul unei atari aberații. Vă întreb însă pe dumneavoastră, doamnă Gabriela Adameșteanu, de obicei atît de atentă la cele mai neînsemnate nuanțe ale formulărilor din articolele pe care le publicați, de ce ați făcut loc în revistă acestor calomnii absurde. Ați citit măcar prima dintre cele trei părți ale cronicii mele la cartea lui Ted Anton despre asasinarea lui Ioan Petru Culianu? Dacă ați citit-o, ați găsit în ea „retorica și recuzita lingvistică folosite de Șcinteia anilor '50 împotriva «transfugilor», «dușmanilor poporului» sau «filozofilor mistici»”? Dacă, după cum pare mai probabil, n-ați citit-o, considerați plauzibilă adoptarea de către mine a unei asemenea terminologii, a unui asemenea stil de argumentare sau a unei asemenea poziții?

DREPT
LA
REPLICĂ

REPLICĂ LA REPLICĂ

Cu toate că o face în mod implicit și explicit, Felicia Antip pretinde că nu dorește să polemizeze cu mine – autorul articolului „Un altfel de Culianu”, publicat în „22”, în ultimele două numere ale anului trecut. Sintem chit: nici eu nu doresc să polemizez. Totuși, cîteva scurte precizări s-ar putea dovedi binevenite, dacă nu pentru domnia sa, cel puțin pentru cititorii revistei „22”.

1) Nicăieri – în cartea sa *Eros, Magic and the Murder of Professor Culianu* (Northwestern University Press, 1996) – Ted Anton nu-l consideră și nu-l numește pe Ioan Petru Culianu „împostor” (fie el și „de geniu”) sau „șarlatan” cu „preocupări sataniste”. Întîmplător, eu am cunoscut pe autor în timpul investigației sale, am

discutat mult cu el pe această temă și am citit cartea în manuscris încă din fazele ei incipiente. Ted Anton a fost fascinat de opera și de personalitatea savantului român și aceasta a fost motivația care a alimentat remarcabilul efort de documentare pe care l-a făcut timp de cinci ani în România, Italia, Olanda, Franța și S.U.A.

„Și oare cită credință sinceră – scrie Felicia Antip în recenzia sa din *Adevărul literar și artistic* –, altfel spus, cită credulitate și cită impostură, cită șarlatanie implicau preocupările lui ocultiste, sataniste?” Nu mi se pare deloc că în acest tip de frază ar fi „rezumată, în mod evident, evaluarea carierei lui I.P. Culianu de către Ted Anton”. Felicia Antip pune pe seama autorului cărții propriile sale opinii

Paragraful indicat de colaboratorul dumneavoastră ca text „depășit în josnicie doar de articolul din *România Mare*” care „celebra fără jenă asasinarea «criminalului» I.P. Culianu, ca și cum ar fi fost încă o misiune îndeplinită de colegii din alt Departament” nu putea justifica, nici măcar în forma trunchiată în care a fost citat, o atît de ofensatoare apropiere și incriminare. Îl reproduc integral, punînd în paranteze părțile omise de semnatarul articolului din „22”: „(De la bun început, el ne spune ce n-a cunoscut: nu l-a cunoscut pe Ioan Petru Culianu, nu l-a întîlnit niciodată, tot ce știe despre el provine din a doua sau a treia mînă și, una peste alta, nu este prea favorabil victimei.) Viața reconstituită de Ted Anton este aceea a unui impostor de geniu (a unui om evident foarte inteligent, foarte cultivat și cu o mare putere și voință de a acumula cunoștințe, dar), inclinat să-și pună întreaga forță intelectuală în slujba unei singure cauze: propria sa propășire. Și oare cită credință sinceră, altfel spus cită credulitate și cită impostură, cită șarlatanie implicau preocupările lui ocultiste, sataniste?”

Este rezumată aici, în mod evident, evaluarea carierei lui I.P. Culianu de către Ted Anton, autorul cărții *Eros, Magic and the Murder of Professor Culianu*. Imediat după această formulare sintetică urmai, în articolul meu, citate foarte ample din carte, care o explicau.

Orice cititor al rubricii de cărți străine, pe care o susțin de peste 25 de ani și care a apărut inițial în *România literară*, iar acum apare în *Adevărul literar și artistic* (mi-ați lăsat impresia că vă numărați printre ei), cunoaște modul meu de a prezenta cititorilor români cărți străine inaccesibile lor. Pot fi puse în discuție valoarea sau lipsa de valoare literară

a acestor cronici descriptive, gustul sau de lipsa de gust, competența sau incompetența critică a autoarei lor. Îmi place însă să cred că nimeni nu a avut vreodată motive să pună sub semnul întrebării veridicitatea informației furnizate sau orientarea în-căpățînată, democratică, liberală, antisectară, antidogmatică, antiralistă, a comentariilor însoțitoare. După 1989 și, deopotrivă, înainte.

Cartea lui Ted Anton, despre care în „22” se spune că a fost primită de „importante publicații americane” prin „ample și foarte favorabile cronici”, semnate de nume cunoscute ale publicisticii americane (pioase platitudini cu antecedente prea bine știute), va apărea, ni se spune, și într-o ediție românească. Aceasta, însă, „va trebui să adnotată”. Oare de ce? Pentru a cenzura libertățile pe care și le ia autorul față de adevărul istoric (el scrie, de pildă, la un moment dat că fasciștii români au asasinat „două-trei mii de evrei la București și aproape tot atîția la Iași”, deși cifrele reale sînt 125 la București și peste 12.000 la Iași) sau pentru a introduce, prin note de subsol, tonul de evlavioasă prosternare pe care Ted Anton a omis să-l adopte? Oricum, nu pot decît să mă bucur că, pentru o dată, cititorii vor avea posibilitatea de a verifica personal corectitudinea aserțiunilor mele.

Pînă atunci, însă, consider necesar să însoții reproducerea acestei scrisori de o scurtă precizare a propriei dumneavoastră poziții față de insultele proferate la adresa mea în articolul intitulat „Un altfel de Culianu”, publicat în revista datată 24–30 decembrie 1996 și semnat Andrei Oișteanu.

Cu stimă,

FELICIA ANTIP

despre Culianu. În primul rînd, însăși această practică este reprobabilă. În al doilea rînd, cred că a-l considera pe Ioan Petru Culianu „împostor”, „șarlatan” și „satanist” denotă fie ignoranță, fie rea-credință.

2) În ceea ce privește interesul de care se bucură cartea despre Culianu în Statele Unite, cred că Felicia Antip se înșală contestîndu-l. În decurs de numai cîteva săptămîni de la lansare, volumul a beneficiat de cronici substanțiale în cele mai importante publicații americane. Acestea nu sînt „pioase platitudini”. Mulți scriitori americani și-ar dori ca volumele lor să fie recenzate de Richard Bernstein în *The New York Times*, de John Crowley în *Washington Post*, de Vladimir Tismăneanu în *Philadelphia Inquirer* etc. (cronica lui Tismăneanu a fost reluată în românește în *Dilema*, nr. 207, din 10 ianuarie 1997).

3) Nu cred că volumul lui Ted Anton este fără cusur. Mi-am exprimat unele rezerve față de această carte

în articolul meu din „22”. Tot acolo, am sugerat Editurii Nemira – care pregătește pentru tipar versiunea românească a cărții – să adnoteze textul lui Anton; nu pentru a-l cenzura pe autor și cu atît mai puțin „pentru a introduce, prin note de subsol, tonul de evlavioasă prosternare pe care Ted Anton a omis să-l adopte”. Dimpotrivă, așa cum am afirmat, cred că tocmai evitarea tonului hagiografic la adresa lui Culianu este unul dintre meritele cărții.

După părerea mea, rostul notelor ar fi, pur și simplu, să corijeze diverse informații incorecte (chiar Felicia Antip dă un astfel de exemplu) și să puncteze unele circumstanțe politico-istorice și nuanțe socio-culturale, specifice societății românești, pe care autorul american nu a putut să le sesizeze.

ANDREI OIȘTEANU

București, 23 ianuarie 1997

Stimată doamnă Felicia Antip,

Din păcate nu am citit articolul dumneavoastră despre cartea lui Ted Anton din *Adevărul literar și artistic*, deși sînt o veche cititoare a articolelor dumneavoastră, nu urmăresc atent, săptămîină de săptămîină, *Adevărul literar și artistic*. Nu am citit nici cartea lui Ted Anton, dar am vorbit cu el, acum cîteva ani, despre profesorul Culianu, în calitatea mea de autoare a singurului interviu făcut cu I.P. Culianu după 1989. Am un mare respect pentru profesorul I.P. Culianu, iar moartea lui continuă să-mi pară o mare pierdere pentru cultura română și o mare pierdere umană. Cred că trebuie făcute mai multe eforturi pentru aflarea celui ce l-a ucis și, chiar dacă ar avea doar acest merit, cartea lui Ted Anton este utilă. Îmi pare rău de acest schimb de replici, dar obișnuiesc să acord încredere autorilor revistei „22”, cu atît mai mult cu cît sînt membri GDS.

GABRIELA ADAMEȘTEANU

DREPT
LA
REPLICĂ

DREPT LA REPLICĂ

Stimată doamnă Gabriela Adameșteanu,

În urma publicării materialului „Manipularea proceselor revoluției”, semnat de d-l Marius Mioc, vă rog să dați curs următorului drept la replică:

Citesc în numărul trecut al revistei „22”, în materialul „Manipularea proceselor revoluției” semnat de d-l Marius Mioc, că l-am „sprînjinit activ” pe d-l Măgureanu, că în noiembrie „am primit un spîț în fund de la alegători” și că autorul paginii atît de generos găzduite de „22”, „bles-temă” pe toți cei ce-l susțin pe directorul SRI. D-l Mioc se constituie într-un detractor monoman al subsemnatului, din momentul în care m-am pronunțat împotriva *Legii 42*, care acordă privilegiu nemeritate revoluționarilor de toate soiurile, între ei și d-l Mioc, firește. Am și voi continua să cred că am calitatea de a contesta această lege (ce ar trebui restrînsă doar la două categorii – răniți în valiză și familiile celor decedați), pentru că timp de o

săptămînă am participat pe străzile Timișoarei, mi-am avertizat prietenii din țară despre ce se întîmpla aici și am riscat la fel de mult ca oricare altul (drept care, alături de D. Vighi, eram căutat de d-l Radu Tinu, adjunctul șefului Securității Timiș). Pe d-l Măgureanu l-am apărat cu ocazia diferendului cu Vadim Tudor. Am convins-o că nu am greșit și aș repeta oricînd gestul. Și cu oricine s-ar afla în diferend cu Vadim Tudor. Mi s-a părut onest să spun întotdeauna ce gîndesc, chiar cînd (sau mai ales cînd) atitudinea mea s-a dovedit a fi incorectă – pentru mine, în primul rînd.

De la tribuna Parlamentului m-am pronunțat de mai multe ori pentru aflarea adevărului și l-am atacat pe fostul președinte Iliescu pentru a-i fi promovat pe ofițerii implicați în revoluția de la Timișoara (col. Paul, de pildă). Mărturie stau Monitorarele Oficiale.

Cît despre faptul că „22” publică materiale în care se fac loc expresii de felul celor reproduse mai sus, reflex al unui fond mahalagesc, nu-mi rămîne decît să sper că e o rătăcire de moment.

Cu mulțumiri,

VASILE POPOVICI

Timișoara, 24 ianuarie 1997

PETRE MIHAI BĂCANU

21 și 22 Decembrie în Calea Rahovei 37-39

Organizația clandestină „R”

Pentru mine, acele două zile au reprezentat o adevărată minune; nu cred că așa mai fi ieșit viu din beciurile Rahovei, dacă n-ar fi fost Revoluția. Revoluție începută de timișoreni, cărora le mulțumesc și pe această cale. Cum s-a ajuns la arestarea mea și a grupului din care făceam parte? Pe scurt, în anii '87-'88, am constituit o organizație clandestină pe care am numit-o „R” – de la „România”. Pe la jumătatea anului 1988, am hotărât ca această organizație să tipărească un ziar al ei. Un ziar adevărat, chiar dacă numai de două pagini, făcut de profesioniști și tipărit cu litere tipografice. Inițial ne-am gândit să-l numim chiar *România liberă* și să semnăm articolele cu numele noastre, dar am renunțat destul de repede la această idee, ce părea mai mult un act de bravadă gratuită. În cele din urmă, am dat ziarului numele de *România*. Activitatea noastră însă nu a scăpat atenției Securității, mai ales că era vorba de editarea unui ziar. Am fost arestați în timp ce tipăream pagina a doua a *României*. Alături de mine, Securitatea i-a ridicat pe Mihai Creangă, Anton Uncu, maistrul tipograf Alexandru Chivoiu, economistul Elena Gheorghe și Ștefan Niculescu Maier. Nu știam dacă vom mai scăpa cu viață. În acei ani, Securitatea era necruțătoare cu orice grup organizat de opozanți, mai ales dacă afla că aceștia aveau și intenția tipăririi unui ziar clandestin.

Singurătatea într-o celulă

Arestarea noastră a declanșat proteste în străinătate, iar Securitatea, pentru că nu mai avea cum să ascundă cazul, a invocat „rațiuni umanitare”, în numele cărora, de ziua Sfinților Paști, în 1989, i-a trimis pe colegii mei în cele șapte zări ale țării, în domiciliu forțat.

Eu sunt convins că lunile petrecute de ei în domiciliu forțat au fost tot atât de pline de suferință ca și cele în care eu am rămas, în continuare, în beciurile Securității. Am stat șase luni singur într-o celulă. Poți să înnebunești de singurătate între patru pereți, atîta timp. În acele zile am înțeles suferința d-lui Coposu, care a petrecut șapte ani zidit într-o celulă. Singura ființă cu care am putut să „conversez” a fost un păianjen. Mai erau și alți mușafiri, nedorți, sobolani, care foșgăiau aproape tot timpul pe cimentul podelei. Ca să nu înnebunesc de singurătate, am încercat să găsesc ceva prin care să-mi ocup timpul. Am început să număr. La început a fost bine, apoi numărul a început să se transforme și el într-o obsesie. Ajunsesem să mă trezesc noaptea continuând numărările începute în somn: „șaptesuteunu, șaptesute doi, șaptesute trei...” Am înțeles că nu puteam continua. Riscam să cad într-o altă capcană, ce mă putea duce către nebunie. Trebuia să fac altceva pentru a învinge timpul. Am găsit salvarea în natură. Ca iubitor statornic al muntelui, mi-am spus că cel mai bine ar fi să călătoresc. Imaginar. Am reluat trasee montane, cît mai amănunțite, pe diverse variante, încercînd să-mi aduc aminte toate detaliile. Muntele m-a salvat de la nebunie.

Colaboratorii Securității din închisori

În luna iulie am fost transferat la Jilava, într-o celulă cu doi țilhari, care erau puși acolo ca să mă tragă de limbă. Unul avea la activ douăzeci de ani de închisoare, celălalt cincisprezece. Spre a-mi căpăta încrederea, îmi destăinuiau, aproape zilnic, „secretele” oribile ale ticăloșilor pe care le săvîșiseră. Îmi povesteau cum tăiaseră mina unei bătrîne și apoi presăraseră sare pe rană, spre a forța femeia să le spună unde ține banii de înmormîntare. Și cite și mai cite alte asemenea atrocități... Securitatea avea mare încredere în asemenea oameni, iar pentru ceea ce reușeau să afle de la noi li se dădeau „șapte zile la zi”, cum se spune în limbaj de penitenciar. Adică, dacă aveau o condamnare de șapte ani, executau numai un an, după care erau eliberați. Întîmplarea face că, mai tîrziu, am intrat în posesia tuturor informațiilor pe care cei doi țilhari le-au scris despre mine și astfel am aflat cum fusesem „încondeiat”.

În România începea să se miște ceva

La 1 decembrie 1989 – trec peste unele evenimente, poate va veni vremea să le descriu și pe acestea, amănunțit, într-o carte – am fost dus din nou la închisoarea din Calea Rahovei. În zilele petrecute la Jilava, într-o celulă izolată, de pe „special”, n-am avut nici o posibilitate să aflu despre ceea ce se petrecea în Europa și în țară. În Calea Rahovei, însă, am nimerit într-o celulă

cu alte trei persoane și, din ceea ce povesteau, mi-am dat seama că în România începea să se miște ceva. Primul din cei trei deținuți cu care împărțeam celula era Marian Bău – a ajuns mai tîrziu deputat FSN și, cu respectiva ocazie, am scris și eu un articol intitulat „Să nu uiti, Mariane!”. Bău scrisese niște scrisori împotriva regimului și le introdusese în cutiile poștale. Al doilea era bătrînul maistrul Anani de la ITB, care tocmai trebuia să iasă la pensie și își făcuse un partid, fapt pentru care fusese ridicat de Securitate și era în cercetări. În privința celui de-al treilea, un cizmar din Iași, nu mai știu ce a făcut. Din discuțiile cu ei mi-am dat seama că exista deja o mișcare revendicativă în România, chiar dacă nu la nivel organizat.

Elicopterele din 21 Decembrie

În data de 21 decembrie am auzit zgomot de elicopter. Ne-am zis că poate sînt manifestări inaugurale la Casa Poporului, ne imaginăm că urma să fie dată în folosință. Eu, cel puțin, venisem cu ipoteza asta. Dar zgomotul elicopterelor se prelungea. Am început să ne întrebăm ce se petrecea cu adevărat afară. În 22 decembrie zgomotul elicopterelor s-a auzit din nou. Simțeam că ceva plutește în aer. L-am ajutat pe unul dintre noi să se ridice pînă la un gemuleț care se putea deschide abia de o palmă. El l-a auzit pe un deținut, tot din beciurile Securității, strigînd: „Mor pentru popor!”. Pentru noi, acesta a fost primul semnal cert că afară se întîmpla ceva.

Mă consider un evadat

La ora 13.30 am fost scos din celulă, iar comandantul închisorii, șeful Direcției a VI-a de Cercetări Penale a Securității, a ținut să mă conducă personal pînă la poartă și să-mi spună: „Domnule Băcanu, de aici înainte puteți să scrieți ce vreți”. Încă nu știam ce se întîmpla. Aveam o condamnare de șase ani și șase luni de pușcărie, iar ei mă scosese pur și simplu în stradă. După ce treci prin mașina de tocat a Securității, orice întîmplare inexplicabilă te pune pe gînduri. În cele din urmă mi-am zis că mă pot considera un evadat, pînă ce mă voi lămuri ce se petrecuse de fapt. Chiar și acum mă consider un evadat. Nici pînă în ziua de azi nu am primit vreun act din care să reiasă că am fost eliberat din închisoare. Pușcăriile Securității erau chiar în spatele blocului de pe bulevardul numit atunci Victoria Socialismului. Primul lucru pe care l-am văzut după ieșire a fost inscripția „Jos Ceaușescu!”, de pe peretele unui bloc. Întîmplarea face că, în același loc, citeva luni mai tîrziu, să văd inscripția „Jos Băcanu!”. M-am întrebat de unde ar fi trebuit să fiu dat eu „jos”, dar tot atunci mi-am promis că nu mă voi cocoța nicodată pe vreun pedestal de unde nu știu cînd poți cădea. Sînt curios dacă lozinca mai există pe peretele aceluiași bloc din fostul bulevard Victoria Socialismului. Din Rahova am ajuns pe jos în Piața Unirii. Acolo era o mulțime imensă de oameni, într-o stare de euforie generală și de agitație continuă. În ce mă privește, încă nu pricepeam ce se întîmpla. Am întrebat un cetățean și mi-a spus că Ceaușescu fugise cu elicopterul. Un alt cetățean m-a recunoscut și s-a oferit să mă conducă acasă. Abia mă puteam ține pe picioare din cauza epuizării fizice, de aceea am acceptat oferta și m-am urcat în mașina omului. Am ajuns la mine, în cartierul Pajura, după ce am făcut o scurtă oprire la Casa Științei, pentru a mă întîlni cu colegii de la redacție.

„Oprîți focul! Oprîți focul!”

Acasă am făcut o baie bună, apoi am deschis televizorul. Parcă nu-mi venea încă să cred că ceea ce vedeam pe ecran se întîmpla cu adevărat. Seara, tot la televizor, am văzut cum de la balconul Comitetului Central s-a lansat apelul „Oprîți focul, oprîți focul!”. Și împuscăturile chiar s-au oprit. Întîmplarea mi s-a părut de-a dreptul ciudată. Firește, mi-am pus întrebarea: dacă într-adevăr există două forțe combatante care se urăsc de moarte, care s-au tocat pînă în acel moment cu tirurile de arme automate, cum este posibil ca la un simplu apel focul să înceteze? Am presupus că ceva nu este în regulă, motiv pentru care va trebui să stăm cu ochii pe noua putere instalată chiar în acele zile. Lucru pe care l-am și făcut în perioada imediat următoare, avîndu-i alături pe colegii cu care fusesem arestat și care se întorseseră și ei la redacție. *România liberă* avusese întotdeauna o redacție mai liberală, atît cît se putea să fie de liberală o redacție de ziar într-un regim totalitar. Acesta este și unul dintre motivele pentru

care *România liberă* n-a sărit gardul, imediat, în tabăra noilor conducători ai țării, ci și-a impus o atitudine critică față de putere.

Silviu Brucan și campania electorală a FSN

Un alt motiv a fost generat de telefonul pe care Silviu Brucan l-a dat la redacție, în 27 decembrie. Pe acea vreme, d-l Brucan stătea mai mult pe la Televiziune, dar s-a gîndit să mă sune pentru a mă întreba dacă poate să scrie un articol în *România liberă*. I-am spus că ziarul era independent și că oricine își poate exprima opiniile în el. L-am trimis chiar și o mașină pentru a lua textul de la Televiziune. Articolul, intitulat „Fără «isme»” și devenit oarecum celebru mai tîrziu, era scris de mină. L-am dat imediat la dactilografie, apoi l-am luat pentru a-i corecta greșelile de dactilografie. Cînd am ajuns la ultimul paragraf, am rămas înmărmurit. În 27 decembrie – rețineți data! – d-l Brucan scria: „din acest moment, Frontul Salvării Naționale pășeste în campania electorală”. Pentru noi devenea astfel clar că Frontul Salvării Naționale, despre care se susținea că funcționează numai pînă la primele alegeri libere, avea de gînd să acapareze puterea. Din acel moment *România liberă* a intrat în opoziție.

„Documentarul comandantului” dovedește că în România a fost o revoluție

Acesta a fost, pe scurt, modul în care am trăit eu evenimentele din 21 și 22 decembrie 1989. Legat de ele, însă, aș dori să aduc în atenția dumneavoastră un document pe care am reușit să-l recuperăm abia zilele trecute. Din consultările pe care le-am avut cu specialiștii, unii chiar din cadrul armatei, pot afirma cu certitudine că el va determina o cu totul altă optică asupra celor petrecute în Revoluție. Este vorba de un jurnal intitulat „Documentarul comandantului”. Probabil că asemenea jurnale au deținut toți comandanții de unități sau cel puțin de corpuri de armată. Documentarul aflat acum în posesia noastră a aparținut generalului maior Gheorghe Voinea, fost comandant al Armatei I și al garnizoanei București. Este un veritabil jurnal de luptă, pentru că în el generalul și-a notat toate ordinele primite sau date în acele zile, precum și numeroase alte observații de o extremă importanță. Documentarul schimbă total optica asupra generalului Milea, care nu mai poate fi considerat un erou. Generalul Milea a înarmat oșterea și tot el este cel care a dat ordin să se tragă. Tot din documentar am aflat și parola de recunoaștere între unități, la acea vreme: „Oastea cea mare”. În jurnalul generalului Voinea apar însemnări despre acțiunile tuturor personajelor importante: generalul Stănculescu, care înarma civili, un comandant USLA, care promitea că n-o să mai tragă începînd cu ora 8.00 ș.a.m.d. Este un document stupefiant și, dacă ar putea fi recuperate și alte jurnale asemănătoare, sînt convins că „enigmele” Revoluției ar putea fi dezlegate în foarte scurt timp. Las la o parte faptul că, datorită unor asemenea documente, ar putea fi reabilitați o serie întreagă de oameni. Spre exemplu, generalul Florea de la Brașov, care a avut tăria să spună că nu va trage în demonstrații – după cum stă consemnat în jurnalul generalului Voinea. Sau ar putea fi identificați diverși turnători fără scrupule, precum maiorul care își denunța soția că ascultă Europa Liberă – generalul Voinea a consemnat ordinul dat Cl-stului unității, de a se ocupa de respectiva familie.

Din „Documentarul comandantului” aflat în posesia noastră reiese faptul că evenimentele din decembrie 1989 au fost mai mult o chestiune internă, iar nu ceva pus la cale din străinătate. A fost într-adevăr o revoluție, chiar dacă mai tîrziu scopul ei a fost deturmat în folosul unei anumite grupări. Noi am recuperat două asemenea documente și le vom preda Procuraturii, sperînd că, în foarte scurt timp, vor fi recuperate și alte asemenea jurnale. În Procuratură, acum, există oameni dispuși să elucideze „enigmele” Revoluției. De pildă, un procuror militar s-a ambiționat să ducă pînă la capăt cazul unui terorist adevărat: un colonel de armată care a împușcat un taximetrist. Pentru soluționarea dosarului, acest procuror a avut ideea de a analiza o zonă mai restrînsă, zona Radio, unde clădirile nu au fost renovate, fapt ce a permis reconstituirea tuturor evenimentelor petrecute acolo în Decembrie '89. Atît din concluziile lui, cît și din documentarul generalului Voinea reiese limpede că represiunea din 21 și 22 decembrie a continuat și în 23, 24, 25, 26, 27, pînă aproape de Anul Nou. Aceiași oameni, care se laudau cu procentaje record de mobilizare a ostașilor pentru reprimarea demonstrațiilor – 65%, 95%, unul chiar cu 100% –, au participat și la represiunea de după 22 decembrie, cînd s-au înregistrat majoritatea morților. Nu se poate ca vinovații de moartea atîtor sute de oameni să rămînă nepepedepsiți, în timp ce listele cu „eroi” din Milizie și Armată sînt supra-umflate...

Text prezentat la simpozionul „O enigmă care împlineste 7 ani”, organizat de Fundația „Academia Civică” (Timișoara, 18-19 decembrie 1996).

LASZLO ALEXANDRU

0 mărturie

În nr. 1/1997 al revistei „22”, doamna Doina Cornea evocă, foarte exact, un moment al demonstrațiilor clujene din 21 decembrie 1989, în felul următor: „În zona Fabricii de Bere (str. Moților, artera de vest a orașului), mai multe coloane de manifestații s-au format, la ore diferite, între orele 18 și 22. Dintre acestea, două coloane au încercat să înainteze, protejându-se cu autovehicule și sperind astfel că vor putea penetra dispozitivele militare pentru a ajunge în centru. Barajele de militari au tras în fururi și în cauciucuri, oprind înaintarea. La Fabrica de Bere a fost un prăpăd aproape tot atât de mare ca în Piața Libertății: 9 persoane decedate. (...) Expertizele medicale au pus în evidență faptul că unele gloanțe proveneau din alte direcții decât din cele unde se aflau militarii...”

Această relatare, impecabilă prin precizie, îmi trezește amintiri dureroase, care mă îndeamnă să descriu alte câteva detalii ale acelei acțiuni, al cărei participant și martor am fost.

Lanțul de trăgători era desăfurat la bifurcația străzii Moților (unde se urcă, în dreapta, pe Pieziș, către cartierul studentesc). Orbiți de cele patru camioane, cu farurile comutate pe „faza lungă” de soferii cu care ne înțeleseserăm în prealabil, trăgătorii dispuneau – după cum am estimat atunci – de pistoale mitralieră și au executat foc cu foc, mai ales pe spațiul celor două trotuare. Astfel, marea mulțime a fost aparent mai protejată pe carosabil, în spatele camioanelor. Militarii (sau ce vor fi fost) ne-au lăsat să ne apropiem suspect de mult, la circa 15–20 metri, iar apoi, temându-se să nu provoace vreo explozie care i-ar fi putut afecta și pe ei, au tras, cum spuneam, mai degrabă pe lateral.

Ulterior ne-am dat seama, când ne retrăgeam în dezordine, că înapoia noastră, în stînga sus, pe una din platformele Fabricii de Bere (acolo unde s-au înălțat recent niște imense rezervoare), fusese in-

stalat un cuib de mitralieră, care trăgea în spatele coloanei de manifestații complet neprotejați. Iată cum, printr-o ciudățenie, majoritatea celor care ne aflam mai în față am scăpat neatinși, în schimb oameni din a doua jumătate a mulțimii au fost împușcați: în spate! Ni se permisesse să înaintăm atât de mult tocmai pentru a intra în dispozitivul de ambuscadă, care fusese pregătit, în mod absolut evident la o analiză ulterioară, de o persoană cu gândire (și instrucție) militară.

E foarte probabil că a existat o legătură radio între cele două centre de foc. Trebuie să recunosc, cu toată obiectivitatea, că mitraliera din spate a tras mai mult „selectiv”: dacă ar fi tras în plin, s-ar fi produs un măcel. Erau circa 200–300 de oameni în acea porțiune, foarte înghesuiți pe mijlocul străzii, tocmai în ideea de a se proteja, îndărătul camioanelor, de gloanțele care veneau din față.

Luminița Mișan a fost împușcată pe trotuarul din stînga (direcția de mers către centrul orașului), aproximativ în fața farmaciei. Gloanțele proveneau din față (ea se afla în unghi mort față de mitraliera din spate). De acolo, a fost transportată cițiva metri, în încercarea de a i se acorda primul ajutor. Din nefericire, a fost zadarnic.

(O nedumerire personală: pe crucea care a fost așezată pe locul morții ei se afla inscripția, între timp ștersă de ploaie și vînt: MICȘAN LUMINIȚA (1965–1989). În comunicatele oficiale de azi, se vorbește de Luminița Mișan, de 21 de ani. Este un amănunt care va fi ușor de lămurit, în viitorul apropiat, de către cei autorizați.)

În schimb, tipograful Ioan Chira a fost ucis de mitralieră: el se afla practic după cotul străzii, absolut imposibil de a fi atins de gloanțele din față, din baraj.

Un detaliu bizar: după încetarea rafalelor, un ins pe bicicletă, venit din urmă, îmbrăcat (dacă-mi amintesc bine) cu o haină lungă de piele, a încercat să treacă pașnic de lanțul de trăgători, pe trotuarul din dreapta. L-am avertizat mai mulți că e periculos, dar ne-a răspuns că are ceva important de rezolvat în oraș. A înaintat de unul singur, agale, foarte inofensiv. S-a auzit o singură împușcătură, iar apoi s-a întors schiopătînd, ținîndu-se de șold și zicîndu-ne că a fost rănit.

Un alt detaliu: la 5–10 minute după primele rafale, au apărut cîteva mașini de salvare, dinspre oraș, și accesul lor a fost permis de lanțul pușcașilor (care probabil le chemaseră, prin radio). Dar în mașini erau niște indivizi dubioși, îmbrăcați cu halate de spital, care ne priveau scribiți și erau mai mult ocupați să vadă cîți mai sîntem în picioare, decât să dea primul ajutor răniților. Auziserăm unii, de la Europa Liberă, că la Timișoara fuseseră masacrați răniții din spitale și am refuzat orice ajutor, gonindu-i dintre noi. În schimb, din spatele nostru, din cartierul Mănăstur, a început să apară cite o Dacie personală: mulți cetățeni generoși au venit din proprie inițiativă, i-au încărcat pe răniți și i-au dus să-i ascundă și să-i îngrijească.

Marea majoritate a mulțimii s-a împrăștiat după primele rafale. Cîteva zeci de oameni am mai rămas, ascunși pe după case și porți, strigînd: „Criminalii!”, „Vă vom judeca!” etc. Ni se răspundea cu focuri de armă răzlețe.

La plecarea noastră (cite doi, cite trei, prelingîndu-ne pe lingă ziduri), camioanele le-am lăsat înepente, cu motoarele turate și farurile bătînd în indivizii care formau lanțul de trăgători. Să fi fost orele 20–21...

În dreptul străzii Cîmpului ne-am încrucișat cu un alt grup de tineri entuziaști, care strigau lozinci împotriva comunismului și mărsăluiau hotărîți spre oraș. Noi eram îndurerăți, îngroziți de ceea ce văzuserăm și am încercat să-i convingem să se întoarcă din drum. Le-am spus ce am pățit. Ne-au zis că auziseră și ei rafalele și tocmai asta îi determinase să ne vină în ajutor. Au refuzat să ne dea ascultare și au mers mai departe. După cîteva minute, am auzit din nou împușcături.

... Multe din lucrurile de cosmar relatate acum le-am putea confirma fratele lui Emil Hurezeanu, Mihai; pornisem împreună cu el și cu soțiile noastre de atunci (mai mult la insistența lor, decât la a mea): Ana Covaci și Dana Cismaru-Hurezeanu.

Dar amintirile mele se opresc aici. De acum aștept să-i văd pe criminali la față, în boxa acuzaților.

Text prezentat la simpozionul „O enigmă care împlinește 7 ani”, organizat de Fundația „Academia Civică” (Timișoara, 18–19 decembrie 1996).

Săptămînă politică

Luni 20 ianuarie

• **Ulm Spineanu cere schimbarea conducerii FPS**

Ministrul Reformei, Ulm Spineanu, a cerut Parlamentului schimbarea Consiliului de Administrație al FPS, datorită numeroaselor nereguli înregistrate în privatizarea unor societăți comerciale. Ulm Spineanu a declarat că este posibil ca întreprinderile privatizate ilegal să fie naționalizate și apoi reprivatizate.

• **Stere Gulea a acționat legal**
Birourile comisiilor de cultură, artă și mass-media din Cameră și Senat au apreciat că președintele interimar al TVR, Stere Gulea, a acționat legal atunci cînd a numit noi persoane în funcții de conducere în Televiziunea națională.

Marți 21 ianuarie

• **Franța sprijină România**
„România este pregătită pentru a fi inclusă în rîndul statelor care vor adera, din primul val, la structurile NATO”, a declarat ministrul francez pentru afaceri europene, Michel Barnier. Franța va sprijini România, țară care este recomandată la aderare prin faptul că reprezintă un pol de stabilitate în regiune, are o poziție strategică importantă și a dat examenul de maturitate democratică.

• **Ion Iliescu sprijină campania anticorupție**

Președintele nou ales al PDSR, Ion Iliescu, a criticat „brambureala totală” care guvernează acum țara, tendințele de „epurare politică” și de „restaurare” care caracterizează actuala putere, dar a arătat că partidul său va sprijini campania anticorupție. Revenind la o idee mai veche, Iliescu a propus crearea unui Comitet național anticiză,

în cadrul căruia să conlucreze toate forțele politice.

Miercuri 22 ianuarie

• **FMI mulțumit de programul de reformă**

Negociatorul principal pentru România, Poul Thomsen, s-a declarat mulțumit de programul guvernului Ciorbea, care cuprinde „nu numai măsuri de protecție socială, dar și de reformă”.

• **Isărescu anunță stoparea devalorizării leului**
Guvernatorul Băncii Naționale, Mugur Isărescu, a afirmat în cadrul unei întâlniri cu președinții comisiilor economice parlamentare că prăbușirea monedei naționale, înregistrată în ultima perioadă, va fi stopată. Leul va fi revigorat printr-un program de stimulare a exporturilor.

Joi 23 ianuarie

• **Schimbări în MAPN**
Printr-o decizie a premierului Victor Ciorbea, generalul de corp de armată Dumitru Cioflînă a fost eliberat din funcția de secretar de stat și șef al Statului Major și înlocuit cu generalul de brigadă Constantin Degeratu. Totodată, generalul de divizie Florentin Popa a fost înlocuit cu generalul de divizie Dan Zaharia, în funcția de șef al Departamentului pentru Logistică și Inzestrare al Armatei. Ministrul Apărării, Victor Babiuc, a arătat că aceste schimbări sînt o expresie a funcționării normale a organismului militar într-o societate democratică.

• **Întîlnire Diaconescu-Măgureanu**
Președintele Camerei Deputaților, Ion Diaconescu, s-a întîlnit cu directorul SRI, Virgil Măgureanu, cei doi analizînd efectele recentelor măsuri anticorupție. În cadrul întîlnirii s-a preconizat că

viitorul coraport al SRI, la raportul înaintat toamna trecută Parlamentului, se va referi și la modul în care vor putea fi folosite anumite informații, legate de ilegalități și abuzuri. Nu s-a discutat nimic despre vreo eventuală demisie a lui V. Măgureanu.

• **Coaliția guvernamentală dorește consultări permanente**

Liderii partidelor coaliției guvernamentale au hotărît să aibă pe viitor discuții permanente asupra principalelor decizii ale executivului și poziții politice comune exprimate public. Președintele PD, Petre Roman, a declarat că au existat decizii ale guvernului care au afectat populația și cu care USD nu a fost de acord.

• **PNL renunță la excluderea PNL-CD**
Liderul PNL, Mircea Ionescu-Quintus, a anunțat că partidul pe care îl conduce nu va mai solicita excluderea PNL-CD din CDR deoarece Nicolae Cerveni „și-a reconsiderat poziția”, renunțînd la pledarea în procese legate de cazuri de corupție.

Vineri 24 ianuarie

• **PDSR protestează împotriva puterii**

Decizia președintelui Camerei Deputaților, de revocare a celor trei membri FPS numiți de către acest for legislativ, a provocat nemulțumirea partidelor de opoziție (PDSR și PUNR), care au părăsit sala Parlamentului în timpul dezbaterilor. Într-un comunicat de presă, PDSR își motivează gestul prin faptul că noile propuneri nu respectă configurația politică a Camerei, noii candidați nu au fost prezentați public, iar votul de desemnare nu a fost secret.

• **Ministrul de Externe comentează**
Ministrul român al Afacerilor Externe, Adrian Severin, a declarat că acordul de cooperare pentru integrarea în NATO, dintre Polonia, Ungaria și Cehia „există doar în presă” și că un

asemenea acord nu este conștient prin documente oficiale. Adrian Severin a arătat că România a stabilit proiecte de colaborare în acest domeniu cu Ungaria, prin textul Tratatului de bază, și cu Polonia, cu prilejul vizitei la Varșovia a președintelui Emil Constantinescu.

Sîmbătă 25 ianuarie

• **PDSR propune un pact politic și social**

PDSR a lansat principalelor forțe politice și sociale un apel pentru încheierea unui pact care să cuprindă măsuri de reducere a inflației și stabilizare a monedei naționale, accelerarea adoptării legislației necesare reformei, combaterea corupției și economiei subterane, integrarea României în structurile europene și euro-atlantice. Formațiunile din coaliția guvernamentală au primit cu neîncredere inițiativa PDSR, socotind-o demagogică.

• **PAC nu se aliază cu nimeni**
Președintele PAC, Nicolae Manolescu, a declarat că partidul său nu poartă nici un fel de negocieri pentru realizarea vreunei alianțe politice. Comitetul Național PAC a ales șase noi vicepreședinți, a ales un grup de consilieri și a început pregătirile pentru organizarea unui congres extraordinar al partidului.

• **Dispute în PNL-CD**
Consiliul Național al PNL-CD, intrînt la inițiativa senatorului Alexandru Popovici, a adoptat o declarație politică prin care se pronunță împotriva alianței cu PL '93 și PNL-Câmpeanu. Decizia nu este totuși statutară, deoarece au fost prezenți prea puțini membri ai Consiliului. Președintele PNL-CD, Nicolae Cerveni, care se pronunță pentru alianța cu cele două partide, nu a comentat decizia.

Rubrică realizată de
MARIAN CHIRIAC

1997

28 ianuarie – 3 februarie

Pe 20 ianuarie 1990,
apărea numărul 1 al revistei „22“.
Joi 23 ianuarie 1997,

REVISTA „22“ A ÎMPLINIT 7 ANI

(pe scaun) ANA ȘINCAI, MIHAI ȘORA;
(în picioare) MIRCEA MARTIN, CRISTIAN PREDA

GABRIEL ANDREESCU, AUGUSTIN BUZURA, ZOE PETRE

VLADIMIR TISMĂNEANU, ION RAȚIU, MAGDA CĂRNECI

ILIE ȘERBĂNESCU, DANIEL DĂIANU

DAN C. MIHĂILESCU, ANDREI CORNEA, ANDREI OIȘTEANU, RODICA PALADE

GABRIELA ADAMEȘTEANU, NICOLAE CONSTANTINESCU, GABRIEL LIICEANU

RADU BERCEA

Biblioteca lui Mircea Eliade în România

O veste bună

Cu puțin timp în urmă, biblioteca de la Paris a lui Mircea Eliade a ajuns la București. Cele peste 1.400 de publicații (cărți, periodice, extrase) păstrate în apartamentul din Place Charles Dullin nr. 4 au intrat în patrimoniul Institutului de Studii Orientale Sergiu Al-Ghorge, constituind „Fondul Mircea Eliade” – individualizat și inalienabil, conform clauzei de donație. Se cuvine să mulțumim în primul rând Doamnei Christinel Eliade, prin a cărei generozitate beneficiem noi acum de această excepțională donație; Fundației Soros pentru o Societate Deschisă, solitudinii Domnului Prof. Lazăr Vlăsceanu, pentru finanțarea întregii operațiuni; tuturor celor care, cu gândul, cu vorba sau cu fapta, ne-au sprijinit în preluarea bibliotecii; nu în ultimul rând, colegilor mei de institut, pe entuziasmul și eficiența cărora m-am putut bizui, și de data aceasta, pentru a duce totul la bun sfârșit.

Destinul cărților și destinul cărturarilor

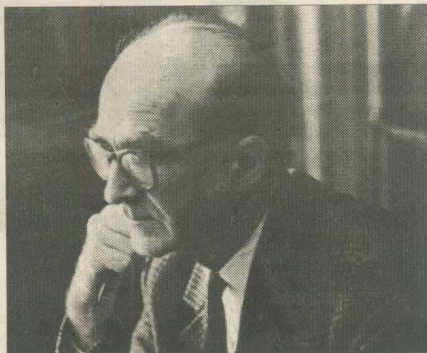
În destinul de cărturar al lui Mircea Eliade, biblioteca este mereu prezentă: autorul a atît de numeroase cărți nu putea să nu fie și cititorul febril al nenumărate altele. Dar așa cum aflăm din *Jurnalul* său, „omul de bibliotecă” Mircea Eliade pare să fi fost urmărit de nenoroc: rînd pe rînd, el s-a despărțit de cărțile sale, le-a pierdut, nu a avut parte de ele. Astfel, biblioteca rămasă în România nu va mai fi regăsită decît în reveriile posesorului (septembrie 1957), niciodată însă în realitate. Cu ani înainte (2 decembrie 1945), el își notase amărăciunea la vestea pierderii cărților achiziționate în Anglia și lăsate acolo în păstrare. Altădată (15 octombrie 1946), pomenise de vînzarea bibliotecii din Lisabona, dictată de rațiuni pecuniare. În sfîrșit, *Jurnalul* se încheie (19 decembrie 1985) cu viziunea apocaliptică a incendiului care i-a distrus cabinetul de lucru de la Chicago. Este incendiul în care a dispărut, precum se știe, și ultima bibliotecă a lui Mircea Eliade, legată de cele trei decenii de profesorat în America. O bibliotecă părăsită, alta rătăcită, a treia vîndută, ultima mistuită de flăcări... Dintre atîtea biblioteci pierdute, intactă a rămas numai cea de la Paris. Institutul Sergiu Al-Ghorge are privilegiul de a fi fost preferat ca destinatar al acestei donații, atunci cînd așezăminte științifice din Apus își arătau nerăbdarea de a prelua ele biblioteca lui Mircea Eliade.

De ce tocmai Institutul de Studii Orientale din București? Pentru că el poartă numele strălucitului indolog român Sergiu Al-Ghorge (1922–1981), căruia înînlînirea cu *Yoga* și *Maitreyi* de Mircea Eliade i-a revelat propria vocație, determinîndu-i destinul intelectual, dar și uman. Pentru că acesta din urmă l-a privit dintru început ca pe un continuator, scriindu-i în 1947: „Încă un indianist român! Faptul nu poate decît să mă bucure, cu atît mai mult cu cît, după cum înțeleg, mergeți în interpretarea faptelor indiene pe linia deschisă de mine în *Yoga*”. Pentru că în ultima sa carte, *Arhaic și universal* (București 1981), Sergiu Al-Ghorge consacră un amplu și pă-

trunzător capitol gîndirii lui Mircea Eliade ca indolog și istoric al religiilor. Pentru că Eliade și l-ar fi dorit pe Al-Ghorge colaborator la *Istoria credințelor și ideilor religioase*, ceea ce moartea prematură a acestuia a făcut imposibil. Pentru că noi înșine, în studiile noastre de indologie, de mitologie, de istoria religiilor, căutăm a continua această nobilă tradiție. Și cu aceasta, putem spune că „cercul s-a închis”.

Mircea Eliade la Paris

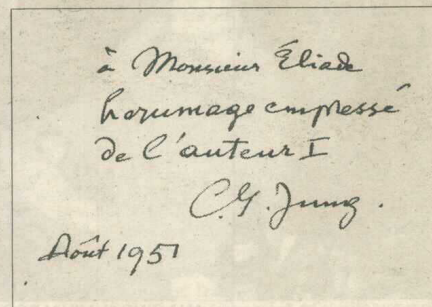
Judecînd după data apariției sau după datarea dedicațiilor a numeroase cărți și extrase, biblioteca de la Paris s-a constituit cu precădere în cei unsprezece ani (septembrie 1945–octombrie 1956) în care Eliade a locuit aici. Se va fi îmbogățit, desigur, și mai tîrziu, cu ocazia anualelor sejururi pariziene. Între plecarea de la Lisabona și instalarea la Chicago, anii petrecuți de Mircea Eliade la Paris sînt cei ai deplinei sale afirmări internaționale ca istoric al religiilor, anii în care a publicat o serie de cărți de referință în domeniu: în 1949, *Traité d'histoire des religions* și *Le mythe de l'éternel retour*; în 1951, *Le chamanisme et les techniques archaïques de l'extase*; în 1952, *Images et symboles*; în 1956, *Forgerons et alchimistes*. Nu ne-a surprins deloc prezența în bibliotecă a lucrărilor de istorie a religiilor (sau din domenii conexe: etnologie, teologie, antropologie etc.), lucrări semnate de H. Corbin, G. Dumézil, J. G. Frazer, K. Kerényi, L. Lévy-Bruhl, M. P. Nilsson, R. Pettazzoni, J. Przyluski, G. Scholem, și de mulți alții.

Un orientalist între orientaliști

Cu atît mai puțin ne-a surprins prezența masivă a lucrărilor de orientalistă – islamologie, tibetologie, sinologie etc., etc. – și mai ales a celor de indologie. Ecoul notabil al cărții *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne* din 1936 a făcut ca autorul să fie primit cu cordială colegialitate în mediul indianistilor francezi. El cunoaște acum mari savanți ca L. Renou, P. Masson-Oursel sau P. Mus; devine membru al celebrei Société Asiatique; conferențiază și scrie noi cărți (*Techniques du Yoga* în 1948, *Le Yoga. Immortalité et liberté* în 1954) pe tema sa indologică predilectă: yoga. Dintre numeroasele lucrări oferite lui Mircea Eliade – ca unui confrate – chiar de autorii lor, reținem *La doctrine classique de la médecine indienne* (Paris 1949) de J. Filliozat, veritabil șef de școală în indologia franceză postbelică. Este teza sa de doctorat, la a cărei susținere, în 12 iunie 1946, Eliade asistase, oferită acum cu dedicație: „À Monsieur Mircea Eliade/bien sympathique hommage”. Un sanskritist care a împins rigoarea filologică pînă la ultima limită este A. Minard, a cărui carte, *Trois énigmes sur les cent chemins II* (Paris 1956), este dedicată astfel: „À Monsieur Mircea Eliade/hommage d'un modeste grammairien”. Iată însă că „modestul gramatic”, dedat celor mai aspre și mai austere chestiuni de sintaxă a prozei vedice, îl citează pe Eliade

nu numai cu o lucrare de pură indologie ca *Techniques du Yoga*, ci și cu *Traité d'histoire des religions*, *Le mythe de l'éternel retour* și *Le chamanisme*... În sfîrșit, prodigiosul orientalist italian G. Tucci, pe care Eliade îl cunoscuse în India, încă din 1929, reînînlînindu-l apoi pe vaporul de întoarcere în Europa, în 1931, și care l-a invitat în 1950 să conferențieze la Roma, îi dăruiește (cu o dedicație din păcate indescifrabilă) cartea sa *Teoria e pratica del mandala* (Roma 1949), deschizătoare de drum și în studiul psiho-cosmogamelor tantrice indo-tibetane.

Aion, de C. G. JUNG, cu dedicația autorului

Afinități intelectuale

Ca istoric al religiilor, Mircea Eliade a avut o bună înînlînire cu savanți ale căror preocupări se intersectau cu ale sale. Unul dintre aceștia, pe care (în „Cuvînt înainte” la *Traité*) îl numește „mon savant ami et collègue, M. Georges Dumézil”, i-a și prefăcut respectiva carte, iar mai tîrziu *Images et symboles*, invitîndu-l totodată să țină prelegeri, în februarie 1946, la catedra sa de la École Pratique des Hautes Études. Cercetătorul comparatist al mitologiilor indo-europene îi dedică „très amicalement” lui Eliade volumul *Tarpeia* (Paris 1947). Tot astfel, „la vive sympathie” a autorului va însoți volumul *Mitra-Varuna* (Paris 1948), iar lecția inaugurală de la Collège de France (1 decembrie 1949) îi va fi oferită „avec l'amitié de G. Dumézil”. Studiile asupra „arhetipurilor” și hermeneutica simbolică practicate de C. G. Jung aveau certe afinități cu modul în care Eliade reconstituie gîndirea arhaică a lui *homo religiosus*. Cartea despre *Șamanism* a celui din urmă stîrnise de altfel entuziasmul lui Jung. Un important punct comun era și interesul pentru alchimie. Astfel, Eliade notează în *Jurnal* (14 iunie 1953): „sunt uluit de coincidența interpretărilor noastre; adesea, Jung utilizează expresii aproape identice cu ale mele.” Tot astfel, *Types psychologiques* (Geneva 1950) și *Aion*.

MIRCEA ELIADE și CARL GUSTAV JUNG

Untersuchungen zur Symbolgeschichte (Zürich 1951). îi sînt dăruite de Jung lui Eliade cu cite un „*hommage* *empresé de l'auteur*”.

În cariera lui Mircea Eliade, un fapt semnificativ a fost participarea la reuniunile „Eranos” de la Ascona, alături de mari figuri ale istoriei religiilor, orientalisticii ori filosofiei. În bibliotecă se găsesc şaisprezece volume din *Eranos Jahrbuch*, publicația lucrărilor anuale de la Ascona. Eliade „debutează” aici în 1950, cînd tema generală a fost *Om și Rit*, cu comunicarea „*Psychologie et Histoire des Religions*” – A propos du Symbolisme du „Centre”, pentru a

participa și în anii următori. Cu aceste ocazii, el a întîlnit personalități prestigioase, ca islamologii L. Massignon și H. Corbin, istoricul religiei grecești K. Kerényi, specialistul în gnosticism G. Quispel, pe G. Scholem – autoritate în mistică iudaică, pe D. T. Suzuki – exponent marcant al buddhismului Zen, pe deja amintitii G. Tucci și C. G. Jung. Cu nu puțini dintre ei va lega prietenii umane și intelectuale.

Mai vechi pasiuni, mai vechi prietenii

Deși marchează o etapă bine definită din cariera lui Mircea Eliade, biblioteca sa de la Paris dă seama de întreaga-i personalitate; variatele preocupări ale savantului, numeroasele legături ale omului de cultură își află în egală măsură ilustrarea. Nu ne va surprinde prin urmare mulțimea volumelor de și despre Honoré de Balzac, știută fiind pasiunea de o viață, descoperită în adolescență, a lui Eliade pentru autorul francez, ca și faptul că scrisese, în 1947, vreo sută de pagini la un (neterminat) „eseu biografic” despre tinerețea acestuia. Citise în acest scop *Les débuts littéraires d'Honoré de Balzac* și *Les Années Romantiques de Balzac* ale lui L.-J. Arrigon, cărți pe care le-am descoperit și noi în biblioteca lui Eliade. Nu ne va surprinde nici prezența operei lui Luis de Camoens și a studiilor despre el, cunoscînd proiectul (și acesta nerealizat) de a scrie o carte despre poetul portughez, pe care Eliade îl considera precursorul literaturii exotice și al romantismului, fiind chiar tentat de o paralelă cu Eminescu. Publicate în Portugalia, pînă în 1943, deci înainte de mutarea la Paris, cărțile respective au făcut probabil parte din biblioteca de la Lisabona, a cărei vinzare îl va fi ocolit pe Camoens, autor atît de drag lui Eliade.

O altă categorie de cărți cu dedicație evocă legăturile cu oameni de cultură români. Sosind la Paris, Eliade îl reîntîlnește pe Mihai Șora, fostul său student de la București, cel care îi va și traduce în franceză *Techniques du Yoga* și părți din *Traité*. Pe cartea sa de debut *Du Dialogue intérieur. Fragment d'une Anthropologie Métaphysique* (Paris 1947) desco-

perim următoarea dedicație: „*Domnului Mircea Eliade, în amintirea plăcutei mele ucenicii filosofice / la seminarul său de metafizică, / Cu prietenie / Paris, 4-4-47 / M. Sora*”. De la colegul său de generație Emil M. Cioran primește *Sylogismes de l'amertume* (Paris 1952), pe a cărei pagină de titlu citim: „*Pentru Mircea și Cristina, / – această așă zisă carte – / cu toată afecțiunea / lui / E.M. Cioran*”.

*Pentru Mircea și Cristina,
- această așă zisă carte -
cu toată afecțiunea
lui
E.M. Cioran*

SYLLOGISMES
DE
L'AMERTUME

Sylogismes de l'amertume, de E.M. Cioran,
cu dedicația autorului

Peste ani, celălalt ilustru coleg de generație, Constantin Noica, îl va dedica *Parva Naturalia* de Aristotel (București 1972, în traducerea sa și a lui Ș. Mironescu), cu următoarele cuvinte: „*Lui Mircea, / aceste Parva Naturalia / oferite într-un ceas cînd / mă ocup cu ale sale / Magna Moralia. / Cu nesfîrșit drag / C.N.*”.

Departa de a fi o simplă colecție de cărți, biblioteca unei mari personalități este, așa cum am încercat să arătăm, o bibliotecă personalizată.

• EDITURA GIMICRI • EDITURA GIMICRI • EDITURA GIMICRI • EDITURA GIMICRI • EDITURA GIMICRI •

ZVEZDOMIR MARINOV

Fortăreața

„**Fortăreața**” este cartea care cuprinde viziunea autorului despre Misiunea Spirituală a României, Centrul Spiritual al Terrei. O „fortăreață” a credinței care sfidează timpul și care trebuie văzută înainte de toate ca o dovadă suplimentară a admirației pure pe care oamenii ar trebui să o poarte celui care o creează. Este o admirație necondiționată, care cere, care așteaptă de la orice om o sinceritate și un angajament comparabile.

Editura

Jurnalul unui nebun

Din nou despre viața lui Iisus – istorie și model de existență, „**Jurnalul unui nebun**” se vrea un îndemn la reflectarea asupra vieții și a morții, a Adevărului transformat în „nebulă” de către cei care se tem de el.

O dovadă în plus că, fără Dumnezeu, omul nu și-ar putea găsi nici o valoare care să-i legitimeze comportamentul. Pentru că nicăieri, niciunde și pentru nimeni nu există scuze sau justificări.

Editura

FUNDAȚIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ organizează:

Concurs pentru ocuparea postului de coordonator pentru programele de sprijinire a editării de carte și a bibliotecilor universitare

Candidații trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

– experiență în domeniul editării de carte (sau coordonarea unor programe de profil în cadrul unor organizații neguvernamentale);
– aptitudini organizatorice, relații publice, administrarea bugetelor;

– limba engleză scris și vorbit, cunoștințe operare PC/Windows;
– limba franceză (preferabil).

Cererea de participare la concurs trebuie să fie însoțită de:

– copie după diploma universitară;
– curriculum vitae;
– scrisoare de intenție.

Termenul limită de depunere a dosarului: – data poștei: 3 feb. 1997;
– personal: 6 feb. 1997.

Dosarele se depun la sediul Fundației Soros București, program de lucru cu publicul:
Luni–Joi, orele 14,00–17,00.

Adresele filialelor
Fundației Soros:

□ **BUCUREȘTI:** Calea Victoriei, nr. 155,
bl. D1, sc.7, et.3, C.P. 22-196;
tel.: (01) 659.74.27, 659.13.21,
650.63.25; fax: (01) 312.70.53.

□ **CLUJ:** Str. Tebei, nr. 21;
tel.: (064) 420.480;
fax: (064) 420.470.

□ **TIMIȘOARA:** Str. Semenici, nr. 10;
tel./fax: (056) 199.960, 192.493.

□ **IAȘI:** Str. Moara de Foc, nr. 35, et.7;
tel.: (032) 252.920, 252.922;
fax: (032) 252.926.

□ **ARAD:** B-dul Decebal nr. 2-4,
camera 110 B; tel.: (057) 263.155.

CHRISTOPH BERTRAM

Reforma instituțiilor UE

Christoph Bertram este corespondent de politică externă la săptămânalul *Die Zeit* și un reputat specialist în probleme europene. Din 1974 până în 1982 a fost directorul Institutului Internațional pentru Studii Strategice de la Londra.

Este autor a numeroase lucrări pe teme de securitate europeană și atlantică. În luna octombrie a acestui an a fost în România, la invitația Institutului Goethe și a revistei „22”, participând la lansarea volumului său *Europa în balanță*, publicat de editura Clavis. Textul pe care vi-l prezentăm în continuare a fost oferit în exclusivitate revistei „22”.

Criza „vacilor nebune” a dovedit că instituțiile europene funcționează bine

Ca de atâtea alte ori în trecut, politica europeană a generat un alt paradox. Una din principalele concluzii ale crizei „vacilor nebune” (BSE), menționată doar în cadrul întâlnirii de la Florența, este aceea că instituțiile Uniunii Europene pot să funcționeze încă remarcabil de bine. Totuși, aceeași politică ne-a învățat și altceva: atât timp cât integrarea depinde de dreptul de veto al unei țări, proiectul european va fi condamnat la stagnare.

Într-adevăr, criza – sau ar trebui spus: farsă? – a confirmat eficiența factorilor de decizie ai Uniunii. Cel puțin aceasta reiese dacă vei compara pozițiile luate de guvernul britanic, cel mai direct critic al procedurilor Uniunii de dinainte și din timpul acestui eveniment.

Înainte, Londra a căutat să reducă puterea Comisiei Europene. Britanicii au insistat, prin intermediul Grupului de Reflecție și la negocierile Conferinței Interguvernamentale (IGC), asupra faptului că deciziile europene trebuie încredințate guvernelor membre, și nu unui aparat supranational aflat mai presus de Parlamentul britanic. Însă atunci când Londra a avut nevoie de ajutor, în timpul crizei BSE, ea s-a adresat tocmai Comisiei – iar eurocratii cei răi au devenit brusc băieți buni. Astfel a fost confirmat unul dintre principiile de bază ale integrării europene, și anume că destinul Europei nu mai poate fi lăsat doar la latitudinea guvernelor, deoarece, așa cum s-a demonstrat în secolele trecute, ele sînt deseori incapabile.

Dileme de vot

Să ne referim acum la acei englezi anti-europeni care se împotrivesc majorității de vot din Consiliul de Miniștri. Deși Margaret Thatcher însăși fusese de acord ca majoritatea țărilor să adopte legislația în funcție de problemele pieței interne, zeloșii din Partidul Tory și presa de aceeași orientare au strigat continuu împotriva unei Uniuni în care suveranitatea statelor membre poate fi anulată de celelalte state membre. Secretarul englez cu afaceri externe Rifkind și-a folosit inteligența sa remarcabilă pentru a ridiculiza orice încercare de aplicare a votului majoritar la alte probleme decât cele legate de piața internă, cu toate că acest lucru avea drept consecință evidentă faptul că orice stat membru ar putea să se opună tuturor deciziilor majorității. O Uniune extinsă cu încă 15 membri în următorii 15 ani riscă să fie blocată de regula unanimității lui Rifkind.

Totuși, odată cu restricțiile impuse exportului de carne de vacă, Marea Britanie a descoperit brusc avantajele majorității de voturi din Consiliul de

Miniștri. În momentul în care cererea britanicilor cu privire la anularea interdicției de export a fost respinsă, aceștia au considerat că este absolut imposibil ca o astfel de decizie să poată fi blocată doar de cîteva țări. Și au dreptate. Acest lucru a confirmat un alt principiu de bază al integrării europene, și anume acela conform căruia Uniunea este o comunitate de drept, și nu de puteri. În trecut, cînd guvernele nu puteau fi controlate, vechiul sistem a produs o rivalitate între puteri, și nu o întărire a legii.

Un al treilea exemplu privind modul în care mecanismul instituțiilor europene a fost acceptat, în urma crizei britanice, se referă la Curtea Europeană de Justiție. Înainte de această criză, fiecărui european sosit de pe continent pe tărurile britanice i se țineau prelegeri despre supremația sistemului legislativ britanic și i se spunea că de absurd era să li se pretindă englezilor să se supună regulilor stabilite de o mină de judecători europeni de la Luxemburg. Nu puțini dintre cei denumiți eufemistic „euroscetici” (grupare născută din Partidul Conservator, nu doar sceptică în privința Europei, ci și fundamental potrivnică Uniunii) au etichetat Curtea de Justiție drept „oaie neagră” – cea mai mare insultă constituțională la adresa democrației și constituționalității britanice.

Regulile europene nu trebuie lăuate la dispoziția politicianilor Europei

Dar în momentul în care nu a obținut cîștig de cauză nici la Comisia Europeană, nici la Consiliul de Miniștri, guvernul britanic a anunțat în maniera cea mai respectabilă că va aduce cazul în fața judecătorilor de la Luxemburg. Pentru a contracara interesele politice, britanicii au apelat la imparțialitatea forului legal, creat pentru a supune tendințele politicianilor și birocratilor europeni legislației europene. Astfel a fost confirmat cel de-al treilea principiu al integrării europene, și anume că interpretarea autoritară a regulilor europene nu trebuie lăsată la dispoziția politicianilor Europei.

Criza „vacilor nebune” a demonstrat cu exactitate ceea ce de fapt britanicii au pus la îndoială cel mai mult: că mecanismul interacțiunii instituționale creat de fondatorii Uniunii are încă un rol foarte important. El face ca statele, inegale ca putere, să fie egale în fața legii în cadrul structurii europene. Face posibilă, prin intermediul Comisiei Europene, respectarea interesului comun și sfidează – sau cel puțin ar trebui să sfideze – încercările oricărui stat membru de a bloca Uniunea prin dreptul său de veto.

Dar un lucru este sigur acum: această criză a fost și cea mai perturbatoare. Ea a demonstrat că există posibilitatea ca oricare stat membru să șantajeze Uniunea. Deși din punct de vedere mo-

ral a fost pe deplin satisfăcătoare menționarea inconsecvenței poziției britanice, această inconsecvență nu i-a împiedicat să provoace, pentru mai multe săptămîni, o stagnare a comerțului în cadrul Uniunii.

Acest lucru a demonstrat ce se poate întîmpla în cazul în care unele state membre sînt nemulțumite de regulile Uniunii, de procedurile și aspirațiile acesteia. Nu este doar cazul britanicilor. Și alte state membre au încercat, în alte momente, să procedeze la fel. Iar dacă actualul grup, din care fac parte cele 15 state, s-ar dubla ca mărime, cu siguranță că în ceea ce privește majoritatea problemelor importante ar exista cel puțin o țară care ar încerca să repete ceea ce Marea Britanie a făcut deja (și amenință că ar putea face din nou).

O soluție a supraviețuirii Uniunii: „nucleul european”

De aceea, măsura cea mai importantă pe care trebuie să o adopte Conferința Interguvernamentală în cadrul reformei instituțiilor europene este să facă din ce în ce mai dificilă apariția unor astfel de piedici din partea statelor membre. Ar fi cel mai bine dacă acest lucru s-ar realiza prin impunerea ca regulă generală a votului majoritar în Consiliul de Miniștri. Cu excepția situațiilor rare cînd, în mod natural, interesele vitale ale națiunilor sînt în joc – ca, de pildă, în cazul trimerii de forțe armate în focare de conflict situate în afara granițelor Uniunii. Aceasta nu înseamnă că deciziile Uniunii vor fi întotdeauna controversate. Dimpotrivă, dacă fiecare știu că majoritatea poate decide, acest lucru tinde să încurajeze unanimitatea.

Din nefericire, există puține șanse ca în cadrul Conferinței Interguvernamentale să se poată aplica o asemenea reformă. Teama de a fi supervizate chiar în privința unor probleme minore este adînc înrădăcinată în majoritatea birocratilor naționale, obișnuite să decidă ele însele și nemulțumite de

intervențiile europene. De aceea, cele 15 state membre nu vor fi de acord în unanimitate cu schimbarea Tratatului în favoarea adoptării noii reguli a votului majoritar.

Deci care este soluția? Dacă exercitarea controlului asupra statelor membre obstrucționiste nu poate fi rezolvare, poate că soluția ar fi să li se permită acestora să stea pe loc, în timp ce ceilalți doresc să meargă înainte. Una este să ceri statelor suverane să fie dependente de deciziile împotriva cărora au votat și cu totul altceva este să le ceri să nu mai blocheze pe ceilalți membri să-și dezvolte cooperarea în domenii în care ei înșiși nu doresc să fie implicați. Cu alte cuvinte, soluția la problema pe care a ridicat-o Marea Britanie prin boicotul ei este crearea în cadrul Uniunii a unui grup din care să facă parte cei ce doresc să realizeze integrarea mai mult decît cei care nu sînt încă pregătiți să o facă, cu condiția ca aceștia din urmă să poată adera mai tirziu la acesta dacă doresc.

În septembrie 1994, cînd doi membri din conducerea Partidului Creștin Democrat al cancelarului Kohl, Wolfgang Schäuble și Karl Lamers, au sugerat pentru prima dată crearea unui astfel de „nucleu” în cadrul Uniunii, puțini guvernanți priveau această idee cu seriozitate. Însăși prevederea Tratatului de la Maastricht conform căreia Uniunea Monetară va include inițial numai acei membri care îndeplinesc anumite criterii a fost considerată nepotrivită și acceptată numai datorită faptului că era temporară.

În prezent, grație „nebuliei vacilor” engleze, ideea înființării în cadrul Uniunii a unui grup capabil să acționeze ca avangardă a integrării europene cîștigă cu rapiditate adepți. În decembrie anul trecut, președintele Franței și cancelarul Germaniei, principalele forțe care impulsionează Uniunea, au căzut de acord asupra introducerii acestui concept în cadrul negocierilor Conferinței Interguvernamentale. Acum i se spune „flexibilitate”, dar este „nucleul” Europei, în toate privințele, și reprezintă testul principal pentru succesul Conferinței.

Atît timp cît nu există o alternativă pentru a depăși situații de genul boicotului pe care Uniunea tocmai l-a depășit, integrarea europeană este compromisă. Pentru menținerea Uniunii, va fi necesar să se facă distincția, cel puțin temporară, între cei care s-au angajat să-i respecte scopul politic și sînt hotărîți să-l îndeplinească și cei care nu sînt siguri că vor să meargă mai departe. Este o strategie riscantă. Dar este un risc care merită să fie asumat – cel puțin pentru faptul că nu se întrevide nici o altă rețetă care să asigure supraviețuirea Uniunii într-un viitor incert.

Traducere de ADRIANA BOBEICA

(Subtitlurile aparțin redacției)

FRANC MASONERIA

Mit și realitate

Paul Ștefănescu

Nume ilustre ale istoriei și civilizației universale și românești într-o lucrare bogat documentată privind evenimente cruciale și conotațiile acestora.

MAREA BRITANIE

Politica externă și colonială, 1919-1939

Alan Farmer

Analiza principalelor căi privind evoluția politicii externe britanice în perioada interbelică, relațiile cu dominiile (India și restul Imperiului colonial).
Lucrarea este o optă apariție din Colecția ACCES LA ISTORIE.

Editura ALL

Sr. Hagi Ghiță nr. 57, sector 1, București
tel (01) - 666 38 00, 665 37 45, Fax 312 77 95

NICULAE RĂDULESCU DOBROGEA

Inspector în cadrul Direcției de Inginerie Sanitară și Ecologie

Anomalii ecologice bucureștene

Printre multiplele anomalii ale unei perioade care durează de peste 50 de ani, cele ale capitalei noastre sînt doar o confirmare a nepriceperii de care au dat dovadă conducătorii noștri, atît la nivel de stat, cit și la acela al administrației locale.

Dacă ne referim strict la momentul actual al stării ambientului bucureștenilor, în afara lipsei de bani, datorată obstrucției premeditate a foștilor guvernanti, principalele motive ale stării jalnice în care ne aflăm ar fi, într-o ordine empirică: 1) birocrația și incompetența; 2) ilegalitățile; 3) abuzurile și comoditatea.

Sîntem, din aceste motive, în neplăcuta ipostază de a deveni recordmeni de neînviat, candidați cu mari șanse pentru nominalizarea în *Guinness Book*.

Citeva dintre aceste recorduri:

- Bucureștiul este cel mai mare cimitir de autovehicule din lume. După investigații personale, între 4 și 5% dintre cele peste 500 de mii de automobile înmatriculate în capitală stau degeaba prin parcuri, garaje, curți, pe trotuare sau chiar pe carosabil, în vecinătatea unora foarte curioase (cum ar fi în imediata vecinătate a Poliției Capitalei sau a Palatului Cotroceni), ocupînd inutil spații pe care le degradează. Asta pentru a nu mai vorbi de influențarea aspectului citadin, de nevalorificarea unor piese auto refolosibile sau de reciclarea unor componente care urîtesc „decorul” nostru de zi cu zi.

- Din cei aproape două milioane de metri cubi de apă potabilă care pormesc pe consumul populației cetății, cca 50% se pierd pe traseul de la stația de purificare la consumator. Această enormă risipă, plătită de contribuabili, se datorează unui sistem de conducte „ciur” avînd vreo 200 de kilometri, adică cca 5% din cei cca 4.000 ai sistemului de alimentare. O măsură cel puțin stranie ni se pare cea de mărire a presiunii de pompare a unor resurse acumulate în noi rezervoare (capacități, de altfel, necesare), înaintea remedierii risipelor mai sus pomenite. Astfel, pierderile record de apă curată cresc proporțional cu ridicarea presiunii din conducte, în detrimentul marilor eforturi de suplimentare a necesarului de lichid vital, pentru a nu mai pomeni de scăderea presiunii din buzonarele noastre...

- Stratul freatic de suprafață s-a modificat periculos de mult, în sensul creșterii cotei sale la un nivel care poate periclita siguranța construcțiilor din București, în cazul unor cutremure de pămînt. Există zone unde apa a ajuns chiar sub fundația unor clădiri, ce riscă să-și piardă verticalitatea, în situația mai sus amintită. De vină este, pe lîngă enormele pierderi din conducte, pomenite ceva mai sus, și amplasamentul prost gîndit al Lacului Dimbovița. Acest rezervor artificial, postat cu peste 17 metri deasupra Bucureștiului, a modificat înălțimea apei de subteran, datorită presiunii create de lichid, conform principiului vaselor comunicante.

- Un alt nedorit record deținem la capitolul stației de epurare a orașului. Sîntem singura capitală a continentului nostru care nu e prevăzută cu un asemenea sistem de purificare a scursurilor urbane. Stația de la Gîlna zace, 90% finisată, de vreo zece ani. Zilnic se scurg spre Dunăre, prin casete-canal paralele cu „oglinda” de la suprafață, zoaie ce conțin cel puțin 3 vagoane de materii fecaloide, cit și substanțe neepurate, de la miile de întreprinderi industriale bucureștene. Din aceste zoaie se alimentează cu apă locuitorii Călărașului, Brăilei, Galațiului și cei din Delta...

Poate că este cazul să amintim aici marea poluare provocată la adăpostul unei sfînte nopți de Crăciun, pe 24-25 decembrie 1995, cînd cca 3 vagoane de produse petroliere au colmatat stația de epurare de la Gîlna, respectiv treapta mecanică aflată în probe. Pagubele de peste 300 de milioane lei nu au fost recuperate de la cel ce a comis această crimă ecologică, deși acesta a fost descoperit, fără putînd de tăgadă. De ce se încearcă mușamalizarea acestui caz de către Regia Generală a Apelor București și Ministerul Apelor, Pădurilor și Mediului, nu ne dăm seama!

Ecologia este o cenușăreasă la București

Sînt marile frîne ale neevoluării noastre în acest domeniu esențial și determinant al calității vieții noastre. Citeva exemple luate din aria Primăriei centrale a bucureștenilor:

- Sîntem dotați cu un laborator care a costat aproape două milioane de mărci germane. Direcția Economică a Primăriei nu are bani pentru asigurarea acestui ultra valoros aparat, ce poate determina instantaneu zeci de parametri ai calității aerului pe

care îl îngurgitim zi de zi. De altfel, ecologia este considerată de către anumiți factori de răspundere ai Primăriei un fel de Cenușăreasă, de care „nu este nevoie actualmente cînd există alte priorități”. Rezultatul este un alt record: Bucureștiul este singura capitală europeană care nu are un sistem de monitorizare a calității aerului! Cit despre ultra necesarele 25 de puncte de prelevare permanentă a unor probe de aer, care ar face să funcționeze un dispecerat de „stare a mediului” bucureștean, voci la fel de „avizate” vorbesc de „poezia” acestor pretenții...

Ca urmare, ecologii primăriei le-au fost reparate în 1996 doar 100 de milioane lei, cînd doar asigurarea laboratorului mobil costă 300 de milioane!

- Proiectele unor șantiere, prin care se amplasează conducte de tot felul, sînt realizate pe trasee care afectează mare parte a rădăcinilor unor copaci, care se dezchilibrează și se prăbuesc din cauza distrugerii sistemului lor radicular. Exemple ale birocrației anticologice am identificat pe str. Sf. Ștefan, pe Bd. Ana Ipătescu. Nu înțelegem cum de asemenea lucrări se execută pe hîrtie, fără a se ține cont în prealabil de situația din teren.

Foto Emanuel Părvu

- După ce sînt desfundate canalele, noroiul extras de utilajele salubrității este depozitat pe trotuar, alături de capul canalului. Aceste grămezi de nesănătate și inestetice zac neridicate, fiind îndepărtate de... ploile care refac rapid ciclul „muncii în zadar”, plătită de cine, oare?

Ilegalitățile...

- Se acceptă foarte multe tăieri de copaci de către cei care ar trebui să vegheze la conservarea spațiilor verzi și a vegetației. Este știut că cei cca 12 metri pătrați ce reveneau pentru un locuitor al capitalei, imediat după '89, s-au „reasezat” la vreo 5! S-au construit, cu aprobări date de Primărie (pe vremea lui Halaicu și Gabrea), benzinării, în parcuri și în foarte puținele zone cu arbori ale capitalei, în ciuda unor proteste ale ecologiștilor și ecologilor din Primărie, ale unor organizații de locatari sau neguvernamentale. Căzul amplasării benzinăriei din strada Chișcani exact pe locul unui părcuț bine încheag va fi și în continuare subiect de presă, din cauza opoziției locatarilor din zonă și a unor organizații neguvernamentale de mediu.

- Se construiesc ilegal tot soiul de cojmeli, nerespectîndu-se normele în vigoare. Atît cele ale urbanistilor, ale constructorilor, cit și cele sanitare sau cele ale autorităților preocupate de protejarea mediului ambiant sînt pur și simplu sfidate. Căzul aprobării construirii unui atelier auto în Bd. Ferdinand 141, pe baza unui proiect ce conținea date false, unde un bloc de locuințe era figurat pe planul de detaliu drept cantină (?), este deja de notorietate. Deși această situație anormală a fost adusă la cunoștința forurilor care au emis autorizațiile bazate pe fals în acte publice, prin presiunile executate de beneficiarul construcției ilegale, s-a reușit să se

„paseze”, nu știm cum, întreruperea activității șantierului, pornit abuziv. Toate acestea, în detrimentul liniștii citorva zeci de locatari, supuși luni de zile unor zgomote greu de suportat, la doar cîțiva metri (față de un legal de minimum 15 metri) de geamurile lor.

- Foarte multe firme private solicită aprobări din partea Agenției de Protecție a Mediului, după ce acestea și-au construit „obiectivele” pe spații verzi, tăindu-se copaci etc. Căzul Fundației Ghica, care a smuls o bucată de parc pentru construirea unui parcaj pe strada Nicolae Iorga – colț cu Calea Victoriei – distrugînd astfel și doi copaci maturi, cel al hotelierilor de la Ambasador, care au tăiat de capul lor trei copaci, cel al Agenției de Turism Atlantic de pe Calea Victoriei, care „nu a știut” că are nevoie de aprobare pentru raderea unor copaci, sau cel al firmei RODAE AUTOMOBILE, care a tăiat un dud (arbore ocrotit), fără o aprobare obligatorie și din partea Ministerului Agriculturii – sînt doar cîteva exemple de ilegalități premeditate.

Abuzurile și comoditatea...

- Amplasarea unor panouri electorale de către staff-ul electoral al lui Ilie Năstase – pe spații verzi –, fără aprobarea organelor primăriei, cum poate fi numită, dacă nu abuz?

- Cum se cheamă, dacă nu comoditate, neintervenția unor organe de ordine pentru evacuarea indivizilor dintr-un parc aflat vizavi de Gara Obor, unde, de mai multe luni, o șleahță de venetici strică zi de zi această fostă oază de verdeață, prin distrugerea copacilor folosiți la gătul merindelor sau prin deturnarea spațiului odată înierbat la funcția de WC și ladă de gunoi în aer liber?

- Tăierea a doi arbori care „deranjau canalizarea” și pe locul cărora s-au betonat, fără aprobare legală, cîteva zeci de metri pătrați, pentru construirea unui atelier auto de către firma DOMITI SRL, putem să o numim altfel decît abuz?

- Neverificarea în teren a situației reale – în cele mai multe cazuri de eliberări de autorizații, certificate sau acorduri – nu este oare o comoditate inadmisibilă?

Am mai putea pomeni despre alte anomalii ecologice bucureștene, precum folosirea doar parțială a apelor termale din zona Otopeni, ce ar putea fi utilizate și la încălzirea unor sere sau locuințe, despre încălzirea smoalei pe care d-l Erbașu (fost candidat la Primăria Bucureștiului) o face la șantierele sale cu ajutorul anvelopelor aprinse, despre emisiile inadmisibile de gaze ale autoturismelor, chiar noi (cazul recent fabricatei DACIA NOVA, neacceptată din acest motiv la export, este de actualitate), de folosirea apei potabile de adîncime pe post de apă industrială, de infestarea „Izvorului lui Eminescu” din Cîșmigiu, despre șomajul absolvenților facultăților de ecologie.

Se poate deduce astfel traseul drumului anevoios pe care îl avem de parcurs pe calea alfabetizării și lămuririi celor care tratează mediul nostru cel de toate zilele ca pe un sac plin și fără fund.

Dacă nu vom parcurge obligatoriu acest itinerar de eliminare a unor indivizi incompetenți, birocrați, comozii și abuzivi, care „lucrează” în acest domeniu vital, șansele noastre de supraviețuire, ca și cele ale celor ce vor fi zămislîți de acum înainte pe planeta noastră, încă albastră, sînt nule.

**CONSIDERÎND ACEST ACT
PRECUM O NECESITATE REALĂ
DE RECUNOAȘTERE A VALORILOR
CULTURII ȘI ȘTIINȚEI ROMÂNEȘTI,
CARE ÎNTEGREAZĂ SPIRITUL ȘI
GÎNDIREA ROMÂNEASCĂ ÎN
CIRCUITUL VALORILOR
UNIVERSALE,**

**Fundația culturală „Vladimir Colin”
acordă PREMIUL INTERNAȚIONAL
VLADIMIR COLIN**

**poetului ANDREI CODRESCU –
pentru întreaga sa creație literară
publicată în SUA și România – și
politologului
VLADIMIR TISMĂNEANU –
pentru studiile și eseurile despre
totalitarismul est-european și în
special românesc, publicate în SUA
și România.**

**Sponsorul Fundației „Vladimir Colin”
pentru PREMIUL INTERNAȚIONAL
VLADIMIR COLIN este Editura
Athena Publishing&Printing s.r.l.,
București.**

PETER GROSS

Un efect exagerat – contribuția presei scrise la rezultatul alegerilor din noiembrie 1996

Victoria răsunătoare a opoziției în cadrul alegerilor din noiembrie a determinat presa națională să se autofeliciteze pentru rolul pe care l-a jucat în obținerea unui dublu succes: înfrângerea vechiului regim și triumful opoziției. Un redactor-șef al unui cotidian important a prezis chiar că „viitoarea alegere va fi cîștigată de presă”.

Asemenea concluzii ignoră lecția învățată în cadrul alegerilor din toamnă despre rolul și influența presei, inclusiv a rezultatelor sondajelor de opinie, ca și cunoștințele pe care le avem despre ceea ce presa aduce în politică și alegeri, despre rolul pe care îl joacă și despre efectul său.

Este dificil, dacă nu chiar imposibil de identificat efectele directe ale presei în politică și, în orice caz, ele nu apar decît cu un impact redus și pe o perioadă limitată. Majoritatea cercetărilor din acest domeniu ignoră constrîngerile contextuale și pe cele din mediul politic, cultural și economic în care presa și publicul interacționează. Acest fapt are o deosebită importanță, în special în România, unde această comunicare între public și presă nu a intrat pe un făgaș normal, pentru că ambele părți sînt încă într-o fază formativă, la fel ca și mediul social și circumstanțele în care se desfășoară alegerile.

Mai mult, așa cum arată cercetarea americană în domeniu, analiza efectelor radioului, televiziunii și ale presei scrise nu se poate baza numai pe unul dintre aceste medii de comunicare ca sursă a informației politice și fără a include și surse interpersonale.

Intr-adevăr, sondajele realizate în România, în cadrul campaniei electorale din 1996, sugerează o combinație a surselor de informație, printre care și comunicarea interpersonală. Aceste sondaje sînt interesante prin semnalele pe care le dau în legătură cu percepția publicului despre propria lui informare.

Sondajele Centrului Independent de Studii Sociale și Sondajele (CIS) și ale Centrului de Sociologie Urbană și Regională (CURS), realizate în timpul campaniei electorale din 1996, demonstrează că presa scrisă este doar una dintre multele surse de informare, plasată la distanță, pe locul trei chiar, după televiziune și radio. Un sondaj al Institutului de Sociologie, realizat în octombrie, arată că românii au folosit mai puțin presa scrisă, ca sursă de informare în cadrul campaniei electorale (47,70%), în comparație cu discuțiile cu alte persoane (62,90%), radio (61,30%) și televiziune (74,10%).

Cercetările despre efectele presei se bazează, în general, pe ipoteza „promovării unei agende” (*agenda setting*), formulată de Bernard Cohen, în 1963:

„Presa poate eșua în a spune oamenilor, ce să gîndească, dar are un succes uimitor în a spune cititorilor la ce să se gîndească”. Cercetări mai elaborate, în Statele Unite, datînd din anii '80, au stabilit că această funcție de promovare a unei agende are două aspecte importante:

(1) *priorizare (priming)* – care atrage atenția asupra unor anumite aspecte, ignorînd altele și influențînd astfel standardele după care se judecă atribuțiile politice, cum ar fi candidații, regulamentele, președinții și guvernul;

(2) *încadrare (framing)* – contextul în care sînt prezentate evenimentele sau elementele cheie ale unui eveniment care influențează deciziile sau judecata publicului.

În conformitate cu toate sondajele realizate în timpul verii și pe parcursul campaniei, pînă la alegerile din 3 noiembrie și cel de-al doilea scrutin prezidențial din 17 noiembrie, publicul român a fost profund dezamăgit și surprins neplăcut de politica guvernului, de propriul nivel de trai, de direcția pe care o urma țara și de partidele politice și guvernamentale care controlau Parlamentul. Presa națională, care în general favoriza partidele și candidații opoziției, dedicată prezentării senzaționale a cazurilor de corupție, aparent isterică în a preveni o fraudă electorală, sursă de zvonuri, polemică și mobilizatoare, spre deosebire de 1992, a oferit cititorilor o bază de percepție comună a realității.

Presa nu s-a schimbat prea mult din 1992. Cu toate acestea, cititorii s-au schimbat, ca o consecință a faptului că viața s-a înrăutățit. De aici pînă la o încercare de schimbare a mentalității, venită chiar din interiorul publicului, nu a mai fost decît un pas. Ca urmare, receptivitatea față de același tip de informație, diseminată de presă în campania din 1992, a crescut semnificativ în 1996. Ziarele au dat forță, veridicitate și au încurajat atitudinea sumbră a publicului față de prezent, față de viitor și față de regimul aflat la putere. Încercarea ziarelor de a spune oamenilor ce să gîndească și la ce să se gîndească nu a fost necesară sau, negativistic vorbind, nu a avut succes.

Sondajele preelectorale, care începuseră deja din vară și care arătau că votanții favorizează partidele de opoziție, sînt doar cîteva dovezi în sprijinul afirmației de mai sus. Mai mult, un sondaj realizat după 3 noiembrie, de către Institutul de Sociologie, arată că 37,10% din votanți au favorizat opoziția, nefînd mulțumiți de regimul de după 1992, 16,10% au ales opoziția pentru că oferea o platformă-pro-

gram care dădea încredere în viitor și 28% au avut ambele motive mai sus menționate atunci cînd au votat pentru victoria opoziției.

Se pare că subiectivitatea coplesitoare a presei naționale în favoarea partidelor de opoziție nu a avut un efect considerabil asupra încrederii publicului în legătură cu platforma-program a acestora și încrederea că vor aduce un viitor mai bun.

În fine, putem afirma că presa a avut totuși un efect important, dar indirect. Presa scrisă a stabilit agenda de lucru pentru alegerile din 1996, dar această numai pentru că publicul se afla la unison cu ea. În 1992, cînd cea mai mare parte a presei naționale favoriza opoziția, publicul nu s-a aflat pe aceeași lungime de undă cu presa, iar aceasta nu și-a promovat agenda cu succes.

În cadrul alegerilor din 1996, efectul presei în realizarea unui climat este mai evident. Pe de o parte, atitudinea negativă față de partidele aflate la putere, liderii acestora și dezamăgirea generală caracterizau majoritatea românilor, în consecință, această atmosferă, ce-și are originea la nivel de masă, și-a găsit echivalentul sau congruența în presă. Pe de altă parte, un efect mai direct al presei scrise asupra atmosferei socio-politice poate fi observat în folosirea exagerată a sondajelor de opinie și a informației despre candidații și partide, ceea ce a întărit climatul, la nivel național, de favorizare a opoziției și de respingerea a partidelor și candidaților aflați la putere.

Mai mult, metoda nouă de comentariu și reportaj gen „cursă de cai” (*horserace reporting*), introdusă cotidian în discursul jurnalismului politic, a creat o atmosferă în care opoziția părea să fie în avantaj. Victoria opoziției a fost astfel prezentată ca fiind nu numai posibilă, dar și dorită de majoritate. Este posibil ca presa să fi reușit în acest mod să aibă un impact indirect semnificativ asupra votului, un efect pe care americanii îl numesc „bandwagon effect”, ceea ce nu s-a produs în 1992.

Toate aceste argumente dezvăluie o presă și un efect al acesteia în alegerile din 1996, dar nu o presă despre care să se poată spune că a pierdut sau a cîștigat în competiția partidelor și candidaților care aspirau la putere.

Editorii, redactorii și jurnaliștii ar trebui să știe de pe acum că nici următoarele alegeri nu vor fi pierdute sau cîștigate de presă, chiar în cazul puțin probabil în care atinge cele mai înalte standarde profesionale.

REVISTA PRESEI

Presă contra presă

● Ion Cristoiu, directorul *Evenimentului zilei*, a declanșat în ultimele zile un adevărat război în presă, printr-o serie de articole incriminătoare la adresa unor colegi de breaslă și a unor persoane publice și politice.

● Unul din cei atacați virulent de Ion Cristoiu este Petre Mihai Băcanu, directorul ziarului concurent *România liberă*. În *Evenimentul zilei* de vineri, 24 ianuarie a.c., citim pe prima pagină, cu litere de-o șchioapă: „Ziarul bîșnițarului de mașini Petre Mihai Băcanu ia apărarea lui Sever Mureșan ● *Credit Bank SA* este unul dintre acționarii Societății „R”, cu un aport de capital de 150 milioane lei ● Potrivit afirmațiilor lui Traian Băsescu, România liberă a practicat șantajul în încercarea Societății „R” de a achiziționa nave” ș.a.m.d. În pagina 3, inserată în mijlocul unui grupaj semnat de redactorii ziarului, găsim o scrisoare semnată „Deputat Traian Băsescu” și adresată lui Petre Mihai Băcanu, din care cităm: „Una dintre publicațiile care nu au ezitat să-și pună paginile în slujba șantajului, a minciunii și a delațiunii este ziarul România liberă. (...) Știu la ce jосnicii s-a pretat ziarul

și dumneavoastră însuși atunci cînd interesele societății „R” au fost îndreptate către zona transportului maritim. Lăcomia vă face să credeți că, deși ageamii în materie și, în plus, dotat submediocru din punct de vedere intelectual, ați fi capabil să conduceți un grup de 15 nave. (...) Vă asigur, domnule președinte și director al societății „R”, de tot disprețul pe care îl merită un „om” de teapa dumneavoastră”. Dincolo de acuzele al căror temei numai justiția îl poate aprecia, scrisoarea ministrului Traian Băsescu stupefiază prin limbajul vulgar, suburban.

● Petre Mihai Băcanu răspunde în numărul de luni, 27 ianuarie al *României libere*: „În perioada în care mă aflu în închisoarea Securității, (...) în afară de dosarele dresate pentru „propagandă împotriva orînduirii socialiste” și „complot împotriva statului”, anchetatorii ne ticluiau și cite un dosar de drept comun. (...) Anchetatorul mi-a zis că aveam de ales între un viol și trafic de mașini. (...) Era mai de preferat „traficul de mașini” – mă gîndeam – că măcar o să pot cîndva să dovedesc că nu e adevărat, dacă o să mai ies viu de acolo”. După decembrie

'89, procurorul care a instrumentat acel dosar s-a prezentat în fața instanței de judecată și a povestit cum Securitatea a inventat dosarul. Printr-o hotărîre judecătorească definitivă, instanța a anulat acea condamnare. Petre Mihai Băcanu anunță că îi va da în judecată pe Ion Cristoiu și pe Traian Băsescu, care știau că acuzația de trafic de mașini fusese anulată.

● În același editorial, Petre Mihai Băcanu recunoaște că unul dintre acționarii Societății „R” este Credit Bank, cu 4,2% din capital. Cînd Societatea „R” a emis acțiuni publice, spune el, le-a cumpărat cine a vrut, printre cumpărători aflîndu-se și Credit Bank. Directorul *României libere* afirmă însă că ziarul pe care îl conduce nu are nici o obligație față de această bancă și că nu i-a menajat nici pe Marcel Ivan, nici pe Sever Mureșan.

● Mircea Dinescu este și el atacat de *Evenimentul zilei*. Pe lîngă reluarea poveștii despre tipografia Uniunii Scriitorilor, pe care Mircea Dinescu și-ar fi însușit-o ilegal, *Evenimentul zilei* îl mai acuză că ar fi primit o vilă pe b-dul Aviatorilor, drept răsplătă pentru serviciile aduse regimului Iliescu. *Ziua și România liberă* de sîmbătă, 25 ianuarie a.c., publică dreptul la replică al lui Mircea Dinescu, decîs să-l chema pe Ion Cristoiu în fața instanței.

● O altă țintă a lui Ion Cristoiu a fost Ana Blandiana. În editorialul din 21 ianuarie a.c., „De la Elena Lupescu la Ana Blandiana”, directorul *Eveni-*

mentului zilei îi atacă în termeni jignitori pe intelectualii din Alianța Civică. El îi acuză că vor să se erijeze în conducători din umbră ai țării, afirmă că greșile noii puteri li se datorează lui Nicolae Iorga și Octavian Goga, pentru a dovedi efectele nefaste ale amestecului intelectualilor în politică.

● O posibilă explicație a acestor atacuri virulente ale lui Ion Cristoiu o oferă *Ziua* (sîmbătă, 25 ianuarie a.c.), prin editorialul lui Adrian Pătrușcă. El îl aseamănă pe Ion Cristoiu lui Ion Iliescu, ambii atîiați după putere, ambii pierzînd puterea într-un timp scurt. „Cristoiu și Iliescu nu pot concepe să nu conducă. (...) Groaza de a pierde puterea le provoacă cumplite momente de panică. Atunci sînt gata să facă prăpăd. (...) Reacțiile lui stranie, ilogice (ale lui Ion Cristoiu, n.n.), s-au înmulțit odată cu creșterea concurenței pe piața presei. Teamă de a nu pierde titlul pe care singur și l-a atribuit, de „președinte al jurnaliștilor”, l-a umplut de o furie sălbatică”.

● Atacurile lui Ion Cristoiu își pot avea explicația și în situația financiară a trustului de presă „Expres”, al cărui acționar este. *Ziua* (vineri, 24 ianuarie a.c.) și *România liberă* (sîmbătă, 25 ianuarie a.c.) publică datele pe care trustul „Expres” le are la Banca Dacia Felix. Acestea se ridică la 8,5 miliarde lei. BDF a dat în judecată trustul „Expres”, dosarul aflîndu-se pe rol la TMB.

OANA ARMEANU

1997

28 ianuarie – 3 februarie

MIHAI COMAN

Laboratorul românesc – o privire lucidă asupra evoluției mass-mediei în România postcomunistă

De mai multe ori, în ultimii ani, fie la diferite colocvii internaționale, fie cu ocazia unor conferințe pe care le-am ținut în diverse țări occidentale, fie, în calitate de *visiting professor*, obligat să ofer indicatii bibliografice de specialitate, m-am lovit de absența unor lucrări serioase referitoare la starea presei în România postcomunistă. Titlurile care circulă în băncile de date occidentale sînt, cel mai adesea, eseuri cu caracter confesiv sau combatant, legate inevitabil de un anumit moment al bătațiilor politice sau de umorile persoanelor care le-au semnat; îmi lipsea însă lucrarea de sinteză, bazată pe o investigație solidă, rece și imparțială, într-un cuvînt, lucrarea de referință, scrisă într-o limbă de circulație internațională de un cercetător specializat în studierea mass-mediei.

La mijlocul anului 1996, această lucrare a apărut: ea a fost realizată, după mai bine de 5 ani de cercetări intense, de Peter Gross, poartă titlul *Mass-media in Revolution and National Development. The Romanian Laboratory* și a fost editată la Iowa State University Press. Peter Gross s-a născut la Timișoara, dar, emigrînd cu familia încă de la vîrsta copilăriei, a studiat și s-a afirmat profesional în SUA; în prezent, el este profesor la Departamentul de Jurnalism al California State University – Chico, fiind la ora actuală unul din cei mai bine cotați specialiști americani în domeniul mass-mediei din țările Europei Centrale și de Est.

Lucrarea de față este concepută, evident, pentru un public care cunoaște foarte puține lucruri despre istoria comunistă și postcomunistă a României și, implicit, despre statutul presei înainte și după 1989; ea umple, astfel, un gol care, poate, ar fi trebuit umplut mai de mult de lucrări și specialiști autohtoni. Primul merit al acestei cărți este deci acela de a permite oricărui cititor occidental înțelegerea contextului în care s-a produs explozia presei române după 1989, context fără de care această evoluție ar apărea ca o anomalie, ca o dezvoltare ilogică și irelevantă. Din această perspectivă, lucrarea de față funcționează nu numai ca o descriere a unor procese, ci și ca un mic tratat despre istoria recentă și agitată a presei române, tratat care, așa cum spunea autorul cu ocazia lansării cărții sale la Facultatea de Jurnalism și Științele

Comunicării a Universității din București, este inevitabil depășit de viteza extraordinară a schimbărilor din mass-media autohtone.

Un capitol aparte este consacrat rolului presei și indeosebi al televiziunii, în perioada revoluției din decembrie 1989. Peter Gross interpretează funcționarea televiziunii în acele momente din perspectiva „presei comunitare” (p. 35); ea a instituit o comunicare de tip imediat, bazată pe o proximitate de evenimente și valori, pe o comuniune de sentimente, pe distribuția privilegiată a simbolurilor, zvonurilor și stărilor afective, și nu a informațiilor obiective. Mass-media a oferit locul în care sentimentele au putut răbufni, fiind astfel „vehiculul pentru catharsis-ul individual și colectiv” (p. 36). Mai mult decît atît, deoarece cea mai mare parte a națiunii a trăit revoluția nu în stradă, nu în punctele ei fierbinți, ci în fața ecranelor de televiziune, „românii s-au transformat într-o masă de revoluționari vicariali” (idem); dezvoltînd această idee, pot susține că, prin mass-media, publicul autohton și străin a consumat evenimentele istoriei, cu același amestec de detașare și implicare, de trăire intensă și rupere de realul imediat pe care le implică contactul cu toate produsele mass-media distribuite de canalele audiovizuale. Televiziunea a oferit senzația apropierii (în plan afectiv) și distanțării (prin neparticiparea directă), care a mobilizat și securizat simultan, care a dat iluzia implicării și certitudinea evitării oricărui pericol; ea a oferit revoluția în casele noastre ca realitate vicarială de zi cu zi – în același fel în care ofera prin filme războiul, dragostea, succesul, suferințele și moartea.

Cel de-al treilea capitol al cărții este consacrat prezentării detaliate a transformărilor presei române în intervalul 1990–1995; acest capitol este util și interesant nu numai pentru cititorul străin, pentru care fenomenele descrise sînt necunoscute, ci și pentru cititorul autohton, care găsește aici o sinteză a tendințelor majore care marchează evoluția mass-mediei române în acest interval. Cartografiînd astfel teritoriul instituțiilor din presa noastră posttotalitară, Peter Gross trece apoi la analiza statutului profesional al celor care fac presa română. Autorul remarcă stadiul preprofesional

în care se află breasla, caracterizată de o creștere numerică rapidă, haotică și de un autodidacticism bazat pe preluarea necritică a deprinderilor existente în cîmpul exercițiului cotidian al indeletnicirii de jurnalist. În consecință, „jurnalismul român, bazat pe opinie, senzationalism și informație incompletă, este în consonanță și continuitate cu tradiția comunistă și precomunistă” (p. 97). Peter Gross consideră că cele două momente de referință din istoria presei române (perioada interbelică și perioada comunistă) se caracterizează, dîncolo de diferențele de ideologie, prin aceleași dimensiuni structurale: caracterul partizan și polemic, prioritatea opiniei și dezbaterii de idei, stilul personal și pătîmaș, intenția de a convinge, și nu de a informa. El remarcă astfel tendința de „intelectualizare” a presei române, nu numai în segmentul ei cultural, ci și în acela general, de informare; în replică, s-a dezvoltat și o presă populară, senzationalistă, care are în comun cu presa de idei lipsa muncii serioase (*hard work*), de căutare și verificare a informației. Judecățile sale nu sînt uhele de valoare, ci unele de constatare; profesorul american nu scrie ca un apologet al modelului anglo-saxon de presă, ci ca un observator atent și nepărtinitor al proceselor structurante care definesc profilul trecut și actual al presei române.

Din prezentarea generală a profilului instituțiilor de presă, al jurnaliștilor și a discursului jurnalistic, Peter Gross poate deduce cauzele care explică direcțiile și formele în care s-a exercitat influența socială a presei române. În acest sens, autorul analizează indeosebi comportamentul presei în perioadele electorale, comparînd pozițiile acesteia și comportamentul electoral al publicului. Peter Gross subliniază faptul că presa română și-a definit eronat termenii față de care a trebuit să-și manifeste loialitatea: aceștia au fost, constant, Puterea sau Opoziția, și nu Audiența, Publicul. Drept urmare, mass-media română, departe de a funcționa conform modelului general al „presei – a patra putere”, a lucrat în interiorul unui model, deja familiar, al presei partizane (p. 143). Acest lucru a condus la pierderea credibilității presei și la ancorarea ei, în mentalul colectiv, în ipostaza de instrument al bătațiilor politice sau al

divertismentului.

Ultimul capitol al cărții, „Laboratorul și lecțiile sale”, constituie, în opinia mea, partea cea mai incitantă a demersului științific semnat de Peter Gross. El îmi apare ca o polemică subtilă și foarte convingătoare cu paradigmele „dezvoltaționiste” din istoria cercetărilor consacrate efectelor mass-mediei. Multă lume crede, în descendența acestor modele, că dezvoltarea (și implicit așa-numita „tranziție”) poate fi orientată și accelerată prin funcționarea adecvată a mass-mediei. Numeroase studii scrise de distînși politologi occidentali, numeroase luări de poziție politice, numeroase programe de ajutorare a țărilor est și central europene se hrănesc din aceste principii, ele însele tributare imaginii presei, ca o forță capabilă să modifice rapid și profund societățile. Polemizînd cu aceste idei (deja) preconcepționale, Peter Gross desprinde cîteva (lecții) din experiența „laboratorului” român, care dovedesc caracterul utopic al paradigmei „dezvoltaționiste”. Iată cîteva din aceste concluzii: 1) „democrația nedemocratică este slujită de jurnalismul partizan, de pluralismul opinilor și de puținătatea informației”; 2) „mass-media nu este o instituție atît de importantă pe cît se crede”; 3) „încercările de a defini responsabilitățile presei prin legi reamintesc experiențe deja (și demult) trăite”; 4) „introducerea modelului de jurnalism occidental s-a făcut pe baza unor premise greșite”; 5) „mai mult nu înseamnă mai bine (explozia numerică a instituțiilor de presă nu a condus la o creștere a calității presei)”; 6) „pregătirea jurnaliștilor trebuie completată de o pregătire și profesionalizare a șefilor și patronilor de redacții”; 7) „introducerea tehnologiilor de ultimă oră nu contribuie automat la creșterea calității actului jurnalistic”; 8) „instabilitatea locurilor de muncă ale jurnaliștilor și absența unei elite profesionale care să se lupte pentru standarde profesionale înalte împiedică profesionalizarea jurnalismului român” (pp. 160–167).

Cartea lui Peter Gross este un eveniment, într-o dublă perspectivă: pe de o parte, ea deschide accesul specialiștilor din străinătate la cunoașterea evoluțiilor complexe din mass-media române posttotalitare, iar, pe de altă parte, ea oferă jurnaliștilor, cercetătorilor și intelectualiilor din țară un termen de comparație, o privire, alta decît cea deja împămîntenită, asupra presei noastre, precum și un necesar pretext de dezbateră profesională. Am credința că traducerea ei cît mai rapidă, chiar de către una din asociațiile profesionale ale jurnaliștilor români, ar reprezenta un act de firească asumare, o dovadă de maturitate profesională și un mod de ameliorare a calității demersului jurnalistic autohton.

Soluții la criza de medicamente

Pentru a prezenta modul cum va rezolva actuala criză a medicamentelor din import, Ministerul Sănătății a organizat o conferință de presă (luni, 27 ianuarie a.c.), la care a participat ministrul Sănătății, Ștefan Drăgulescu. Situația de criză, a declarat directorul Direcției Farmaceutice din Minister, Dumitru Lupuleasa, a apărut din cauza diferenței de curs valutar între BNR și băncile comerciale cu care lucrează importatorii de medicamente și devalorizării accentuate a leului, din ultimele două luni. Între momentul în care importatorii achită în valută costul medicamentelor și pînă ajung să-și recupereze banii prin vînzarea lor către spitale sau farmacii trec în medie trei luni. Din cauza inflației, ei nu-și pot acoperi cheltuielile, prețul medicamentelor neputînd depăși anumite

plafoane, stabilite de Ministerul Sănătății împreună cu Ministerul de Finanțe și cu Oficiul concurenței. Pentru că asemenea situații de criză au mai existat, importatorilor li s-a permis să mărească prețul medicamentelor, în funcție de rata inflației, în limite unei marje de 10%. În condițiile recente prăbușiri a leului, această marjă de risc a devenit insuficientă. Ca urmare, tone de medicamente zac în vamă sau în depozite, pentru că importatorii nu vor să le vîndă în pierdere.

Pentru a rezolva situația, Ministerul Sănătății, de comun acord cu Oficiul concurenței, a luat cîteva măsuri. A mărit marja de risc de la 10% la 25%. Va accepta, totodată, recalcularea prețului medicamentelor aflate în stoc, în funcție de devalorizarea leului. Astfel, prețul medicamentelor

din import va crește, în situația cea mai fericită, doar cu aproximativ 19%, iar în cel mai rău caz cu peste 30%. Va crește și prețul medicamentelor românești, dar mai puțin. Ministerul Sănătății a propus, de asemenea, Guvernului scutirea medicamentelor din import de taxe vamale și de TVA pe o perioadă determinată, propunere care însă nu a fost acceptată.

Între atîtea scumpiri, am aflat totuși și două vești bune. Medicamentele compensate și cele gratuite vor fi în curînd eliberate de către toate farmaciile, destul de probabil chiar începînd cu 1 februarie. Ministerul Sănătății preconizează, pe de altă parte, mărirea salariilor personalului sanitar. Astfel, salariul net al unui medic rezident va crește de la 200.000 lei în prezent la 400.000 lei. Aceste măriri vor fi puse în practică cel mai devreme în cursul trimestrului doi al acestui an, dacă nu în trimestrul trei, odată cu mărirea de salarii promise personalului din învățămînt.

OANA ARMEANU

DANIEL VIGHI

Scritorii în revoluție – radiografia unei mentalități

Frică și curaj

Se spune în mod curent că începutul revoluției din decembrie '89 din Timișoara stă sub semnul unei stări de spirit pe care cei mai mulți dintre noi ne-am mulțumit să o numim ca atare, fără să încercăm o radiografiere a sa, să-i evidențiem preistoria și cauzele. Așa cum am mai spus și cu alte ocazii, este nevoie și de o analiză care să nu se mulțumească doar cu simpla inventariere a faptelor – aceasta este, în fond, treaba istoricilor și, în anumite cazuri, a justiției. S-a vorbit în legătură cu acele momente de curajul participanților, or, curajul este expresie a unui anume spirit, este o înfăptuire spirituală. Faptul acesta nu a însemnat, cel puțin în ceea ce mă privește, eliminarea totală a spaimii. Dimpotrivă. Am putut observa cum, în ziua de 15 decembrie, participanții la adunarea din fața casei pastorului Tökés nu îndrăzneau să vorbească unii cu ceilalți, cum priveau cu suspiciune în jurul lor. Se afirmă adesea, într-un mod destul de superficial, că a avea curaj presupune depășirea unei stări de subordonare și de afirmare a unei atitudini tranșante. Numai că în sufletul omului lucrurile nu stau chiar așa. Frica poate depăși curajul, în mod sigur între cele două stări sufletești există o contrabalansare continuă; în anumite momente, una o poate covârși pe cealaltă. În acele clipe, stări contradictorii au încercat, din câte mi-am putut da seama, mulți dintre cei care se aflau pe acea stradă îngustă, luminată de soare. În primul rând, era bucuria de nestăvilită că se întâmplă în sfârșit ceva într-o lume în care nu se întâmplă nimic, apoi spaima greu de domolit că securitatea se afla acolo și că ar putea identifica pe oricare dintre cei care, în loc să-și vadă de treburi, s-au oprit să privească. O altă dovadă a faptului că atunci, la început, frica depășea curajul a fost și faptul că toți cei care, cu naivitate trucață, întrebau ce anume se întâmplă erau priviți cu bănuială, păreau să fie provocatori care încercău să vadă ce gîndesc cei care stăteau în stradă. La întrebarea acestora mulți mima un fel de răspunsuri vagi, spuneau că nu știu exact ce se întâmplă sau că ar fi ceva cu un preot al ungarilor, pe care, de altfel, îl cunoștea prea bine întreg orașul, de la Europa Liberă sau de la emisiunea „Panorama” a televiziunii maghiare. Așadar, în dimineața de 15 curajul a însemnat foarte puțin, adică doar faptul că ești acolo, că poți privi la cei din preajma ta. Două lucruri au contribuit, după părerea mea, la depășirea spaimii: mai întâi, faptul că trecea timpul și nu se întâmpla nimic și, mai apoi, faptul că se aduna tot mai multă lume. La un moment dat, în după-masa zilei, strada aceea era plină de oameni, era ticsită de înși care așteptau ceva nedefinit. Or, faptul acesta era illogic: cum să încadrez în peisajul realismului nostru socialist de atunci câteva sute de oameni care stăteau tăcuți și așteptau ceva neclar? Treptat, așteptarea aceea mută a început să acumuleze în aer un ceva exploziv, părea insuportabilă, și chiar așa și era. Poate că atunci am început să simțim că și autorităților le era frică, am văzut peste drum de locul unde era adunată mulțimea un subofiter de miliție ascuns în dosul unui stîlp electric. Pe urmă, cîțiva tineri au început să aprindă luminări și să le proptească de fundația casei. Și faptul acesta era illogic. În fond, de ce să aprinzi luminări, că doar acolo înăuntru, în casă, nu murise nimeni? Pe urmă tot mai multă lume a început să aprindă luminări, mergeau puțin stîngerhi și incruntați și aprindeau luminări lângă zidul casei. Priveliștea era halucinantă: o grămadă de oameni, care stăteau lângă o grămadă de luminări ale căror flăcări înnegreau zidul unei case. De fapt, orele acelea nesfîrșite de veghe au desăvîrșit un proces treptat, prin care frica a început să se transforme în altceva, nu știu dacă numele acestei alte stări este tocmai curajul. De fapt, frica este rațională, ea alimentează sentimentul firesc de autoconservare. În momentul în care primele strigăte au izbucnit, cînd oamenii au spus că nu se mai poate, că e destul, și cînd au început să strige „Jos Ceaușescu”, lumea veche s-a prăbușit odată cu taboul care o apăsase atîția ani. Cînd poetul Ion Monoran a oprit tramvaiul, cînd a urcat pe tamponul din față și a tras pantofoarul și a început să strige aceeași lozincă, îl era de fapt un alt om, provenit dintr-o altă lume, una care se plămădise în orele lungi de așteptare pe strada

aceea. Trebuia doar ca starea aceea să-i cuprindă și pe alții, pe cit mai mulți. Cu cit era mai multă lume adunată acolo, cu atît sentimentul de siguranță era mai mare, de aceea, cînd s-a format coloana care s-a îndreptat spre sediul județenei de partid, simțeam instinctiv nevoia să stau în mijlocul coloanei. Mă simțeam acolo apărut de poliția politică, știam că sint pe undeva, prin preajma noastră, că însoțesc coloana și ne filmează, pentru a putea să ne aresteze a doua zi. Cei din fruntea coloanei erau niște nebuni condamnați, noi, cei care îi urmam apărui de propriile noastre prezențe, eram mai puțin nebuni, eram fricoși care nu ne puteam stăvi bucuria aceea exaltată. Îmi amintesc că unul dintre cei din fruntea coloanei, care mergea proptind o bicicletă, a urcat pe șa ca să ne spună – în noaptea de 16 spre 17 – că are acasă un băiețel mic, că o să vină zile grele, că ne vor aresta și ne vor schingia pentru ceea ce am făcut și că nu ne putem apăra decît stînd împreună pînă dimineața, cînd se vor trezi oameni ca să ni se alăture. Așadar, singurul sentiment minim de siguranță era doar faptul că trebuie să fim cit mai mulți. Îmi amintesc că momentul cel mai emoționant pe care l-am trăit a fost în dimineața de 17, cînd am văzut un autocar cu turiști, cu număr de București,

care trecea prin Piața Maria. Expresia de pe chipul lor, pe cînd priveau magazinele cu geamurile sparte peste noapte, este imposibil de descris, era un amestec de spaimă și de uimire extremă, de parcă le fusese dat să vadă ceva de un exotism uluitor. Atunci am simțit că nu mai putem da înapoi. Că am intrat pe un drum fără întoarcere.

Cultura libertății

Numai că acest drum fără întoarcere este expresia finală a unei îndelungate transformări interioare. În accepțiunea mea, revoluția, așa cum a început la Timișoara, a fost beneficiara unei anume culturi a libertății, care s-a manifestat aici în forme violente și mai apoi a cuprins întreaga țară, pe parcursul mai multor ani. De ce cred că sîntem îndreptățiți să vorbim de o cultură a libertății la Timișoara? În primul rînd, datorită faptului că aici a început totul, într-o rezistență solidară, dar, din păcate, și solitară, care a durat cîteva zile, sub tensiunea unei presiuni psihice extraordinare, menite să demobilizeze oamenii. Faptul că aceștia nu au cedat arată cit de atașați erau, de fapt, de această cultură a libertății, cum am numit-o. Mi se poate reproșa faptul că, privind pedant proprietatea termenilor, aș folosi un evasiopleonasm, odată ce cultura pare a fi sinonimă cu libertatea. Și, în acest caz, nu e tocmai așa, cultura poate motiva și binele și răul acestei lumi în care trăim. Există și a existat în lumea modernă o cultură a rasismului, alta a naționalismului agresiv, a subordonării omului prin filozofii ale discriminărilor pe criterii extravalorice, după loc de naștere sau culoare a pielii etc., etc.

Revenind acum la problematica revoluției ca expresie a unei culturi a libertății, trebuie să remarcăm faptul că Timișoara a fost privilegiată din acest punct de vedere. Situația geografică în vestul țării, beneficiind de-a lungul anilor de contacte multiple ale locuitorilor orașului cu străini din lumea occidentală, în special nemți din fosta Germanie Federală, dar și italieni și, nu în ultimul rînd, sîrbi din ex-Lu-

goslavia, care aveau un standard de viață și de libertăți colective mult mai ridicat, beneficiind, așadar, de toate acestea, Timișoara a avut în permanență contactul informațional cu lumea Vestului și a perceput nivelul lor de trai și de cultură a libertății. Pe baza acestor contacte informaționale, s-a creat în mintea multora un model mental, de credință și de comportament care proiecta Apusul într-un fel de mit paradisiac. Desigur că acest model mental a fost prezent și în imaginația multor altora dintre concetățenii noștri, mai ales din marile orașe ale țării, numai că la Timișoara forța implantării sale în conștiința semenilor noștri a fost mult mai mare, din cauza acestor multiple relații și relaționări cu lumea liberă. Așa se și explică, de altfel, asaltul, decenii la rînd, al granițelor țării de către tinerii care își doreau să trăiască acolo, în lumea liberă, cum a fost numit, nu întîmplător, Occidentul. În paranteză fie spus, atrocitățile întîmplute pe granița de vest a țării le depășesc, probabil, pe cele de la zidul Berlinului, aici zeci de mii de oameni au fost maltratați sîlbatic, unii au fost întemnițați, alții au dispărut, împușcați de soldații care erau la rîndul lor terorizați. Aceștia erau indoctrinați de ofițerii politici din armată, li se spunea că cei ce doreau să fugă erau elemente reacționare, dușmani ai țării, vinduți pentru un blid de linte Apusului, oamenii care își trădează patria. Li se spunea soldaților, ca să fie ațîțați împotriva infractorilor de frontieră, a frontieriștilor, cum li se mai spunea, că vor sta sub supravegherea Procuraturii Militare timp de zece ani și în acest timp vor putea fi oricînd arestați, anecheți și întemnițați, dacă se va dovedi că prin sectorul unuia sau altuia de pază a scăpat vreun asemenea dușman al neamului românesc.

În luptă cu valorile culturii, tiraniile nu pot cîștiga

Nu este de neglijat, în radiografia mentalității prerevoluționare timișorene, grupul scriitorilor localnici care s-au împotrivit, de-a lungul anilor, culturii oficiale. Dintre aceștia, mulți scriitori tineri au fost în stradă în zilele de început ale revoluției, de la Ion Monoran la Doina Pașca-Harșani și Petru Ilieșu, de la Viorel Marineasa la Mircea Pora, de la Gheorghe Secheșan la Vasile Popovici sau George Șerban, Iosif Costinaș, Eugen Bunaru, Lucian Vasile-Szabó. Aceștia au fost cei cu care m-am întîlnit în ziua decisivă din 16 decembrie.

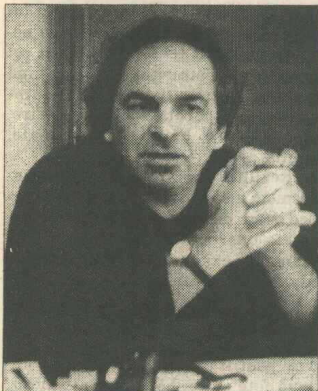
Cultura libertății a mai fost pregătită în Timișoara și de manifestările artiștilor plastici din deceniul șapte, grupul Sigma, grupul III, cu pictori cu audiență națională și internațională precum Constantin Flondor, Doru Tulcan, Roman Cotoșman ș.a. Aceștia au educat generații de iubitori ai artei plastice în spiritul libertății, prin poetica insurrecțională a căutărilor lor creatoare, la fel, manifestările de *mail art* cu artiști din fostele țări comuniste. La toate acestea se adaugă o anume cultură muzicală a populației timișorene tinere, în spiritul modelor occidentale, bunăoară pentru concitadinii noștri, și nu numai, formația Phoenix a concretizat în sol autohton mișcarea de tip *beat*, *hippy*, cum mai era cunoscută la noi. Formația aceasta intruchipa în credința fanilor ei extrem de numeroși un reflex al acestui curent ideologic și filozofic, care s-a strecurat în mediile tinere din anii '65-'75. În fapt, cultura libertății se construiește și din aceste lucruri aparent ne semnificative.

Libertatea după care tinjăam noi, generațiile atunci tinere, era intruchipată tocmai de aceste lucruri concrete. În fapt, aspirația după un disc cu Deep Purple sau Pink Floyd, dorința de a avea o pereche de jeans originali, de a putea merge la o discotecă sau la un film de artă au pregătit revoluția română, ele au fost acele detalii umile care au răsturnat un regim care și-a clădit un sistem de reprimare și de supraveghere pentru eternitate. Un singur lucru nu au putut să prevadă conducătorii regimului de pînă mai ieri: faptul că, treptat, totul le devenise dușman de moarte, de la o pereche de blugi pînă la banalul *chewing gum* american, și că toate aceste dușmării mute li se vor ridica împotriva, odată cu primul strigăt de libertate care va uni mulțimile din stradă. De altfel, revoluția română începută în 15 decembrie 1989 a demonstrat ceea ce trebuia demonstrat în curgerea firească a istoriei, și anume faptul că, la urma urmelor, niciunde și nicînd un tiran și o tiranie, oricît de puternice, nu au cîștigat niciodată în confruntarea lor cu valorile culturii. Ele sînt, de fapt, singura certitudine în lumea în care trăim.

Text prezentat la simpozionul „O enigmă care împlinește 7 ani”, organizat de Fundația „Academia Civică” (Timișoara, 18-19 decembrie 1996).

Orbitor. Aripa stîngă

Pe 14 ianuarie a avut loc la sediul Uniunii Scriitorilor lansarea romanului lui Mircea Cărtărescu *Orbitor. Aripa stîngă*, apărut la editura Humanitas. Despre carte și despre scriitor au vorbit Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu și Laurențiu Ulici.

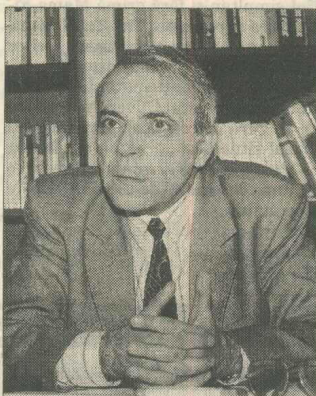
GABRIEL LIICEANU

Gabriel Liiceanu: În *Punct de vedere explicativ asupra operei mele*, Kierkegaard povestește cum și-a scris opera. Una din paginile zguduitoare ale acestei cărți este aceea în care el vorbește despre felul în care obișnuia să scrie și despre faptul că, intrînd în acest gest al așezatului la masa de scris treceau ore și nu se mai putea opri. Și, la un moment dat, întrucît scrisul acesta avea o cursivitate suspectă, i se făcea frică, întrebîndu-se dacă nu cumva pana lui este minată pe hîrtie de Dumnezeu sau de Diavol. Kierkegaard simțea că în acest scris se joacă o miză care era mai presus de persoana lui. Citind cartea lui Mircea Cărtărescu și, în general, scrisul său, m-am întrebat dacă nu cumva creionul lui merge pe hîrtie, dincolo de persoana lui. Dacă nu cumva este locuit de altă instanță atunci cînd scrie, pentru că altfel eu nu știu să-mi explic acest gen de scris. Așa cum noi nu avem acces la spectrul acustic al animalului și cum animalele aud sunete pe care noi nu le auzim, tot așa scrisul lui Cărtărescu mi-a lăsat impresia că ar avea un spectru la al cărui mecanism noi nu avem îndobîștite acces. Eu nu înțeleg cum e cu puțință ca o ființă umană să ajungă să scrie într-un astfel de registru. Cuvintele acestei cărți se văd și se aud, dar cititorul onest își pune întrebarea: oare de unde vin? Eu n-am aflat de unde vin în această împletire a lor. Este miracolul acestei cărți.

0 carte în care autorul, înainte de a se scrie, se citește pe sine

Nicolae Manolescu: Criticii literari au acest obicei pros: povestesc cărțile sau spun despre ele ce cred că îi fac pe unii să nu le mai citească sau pe alții să le citească – ceea ce mi se pare cam același lucru, din punct de vedere al amestecului în treburile fiecăruia. N-am să fac o analiză și n-am să vă răpesc plăcerea de a citi această carte. Faptul că am să spun că eu am citit-o cu o plăcere extraordinară, sper să nu vă tulbure. E pentru prima dată cînd prezint o carte a lui Mircea Cărtărescu. O carte a unui om pe care îl știu de cînd era în facultate și cînd, împreună cu alții, nu aveam o altă cale de a se adresa cititorilor decît prin frecventarea ceneclurilor. La data aceea era foarte greu ca un tînar ca Mircea Cărtărescu, poet și prezent ro-

mancier, să iasă direct pe piață cu o carte, să găsească un editor, să se ducă de exemplu la d-l Liiceanu, care să-i spună că volumul lui merită publicat. Tîn minte și acum seara de luni, cînd Mircea Cărtărescu a citit în ceneclu poemul care-i deschide prima lui carte și care se cheamă „Cădere”. A fost una dintre cele mai proaste sedințe de ceneclu. Pentru că poemul era atît de extraordinar și de zguduitor, încît ne-a luat puilul la toți. Am învățat într-o viață întreagă de critic literar un lucru: scrii și vorbești cu mult mai multă inteligență despre cărți mijlocii, ca valoare. Cele proaste și cele extraordinare te blochează. La cele proaste mai ai cîteodată o șansă, o anumită vervă satirică, și le faci țîndări, deși ele, sîrăcele, tot țîndări sînt. Dar, la cele extraordinare, nu prea știi ce să spui. L-am urmărit pe Mircea Cărtărescu îndeaproape, după aceea. L-am citit tot ce a scris și, cînd i-am citit prima proză, mi-am dat seama că se întîmplă un lucru de două ori extraordinar. Nu numai că mi-a fost dat să mă întîlnesc, în cariera mea de critic, cu un mare poet – ceea ce nu se întîmplă foarte des, ba uneori nu se întîmplă deloc –, dar că, în spatele poetului, se găsea și un mare prozator. Cartea aceasta confirmă ce era mai bun, mai original în nuvelele lui Mircea Cărtărescu. Dar ea vine cu ceva mai mult. Vine, în sensul nobil al cuvîntului, cu o ambiție extraordinară, care nu știu dacă era neapărat perceptibilă în nuvele. De data aceasta, Mircea Cărtărescu nu mai vrea să scrie povestiri emoționante sau zguduitoare, extrem de inteligente, cu o viață a lor secretă, uimitoare. Vrea să facă altceva. Așa cum ați văzut, e vorba doar de primul volum dintr-o trilogie: *Orbitor. Aripa stîngă. Orbitor. Aripa dreaptă. Orbitor. Trupul*. Este o carte despre Mircea Cărtărescu. O carte

NICOLAE MANOLESCU

ciudadă, în care autorul, înainte de a se scrie pe el, se citește pe el. Ce face el aici este cu totul altceva decît s-a făcut în proza românească, și nu numai, în mod obișnuit. Noi am avut totdeauna o separație între poeți și prozatori. Amestecul de poezie și proză nu „s-a purtat” în literatura română, decît cu excepții. Nu s-a purtat nu pentru că acest lucru este interzis sau pentru că undeva, într-o instanță supremă există un Dumnezeu birocrat, care spune: poetul pînă aici, prozatorul de aici încolo. Nu s-a purtat pentru că cei mai mari prozatori români nu erau deloc poeți și invers, cei mai mari poeți români nu erau prozatori.

Acum, vine Cărtărescu și vrea să aibă două aripi. Stînga, dreapta. Sigur, aș spune că poezia e pe dreapta, proza pe stînga, pentru a rămîne în domeniul nostru național; pentru că noi am avut o proză de stînga și o poezie de dreapta. Acum Mircea Cărtărescu vrea trupul. Că el vrea asta, pe mine nu mă miră. Mă miră cu totul altceva: chiar reușește. Din acest punct de vedere, aveți în fața dv. o carte inelapsabilă, dacă păstrăm, fie și parțial, deprinderile noastre de a citi poezia, respectiv proza românească. O carte în care călcătura poetului este foarte puternică, dar despre care eu nu pot să spun că este o carte care păcătuiește prin poezie sau prin poetizare, cu alte cuvinte, că poetul suplinește incapacitatea romancierului. Pentru că, de regulă, așa se întîmplă. Cînd romanierul n-are forța necesară să proiecteze în timp și spațiu lumea lui, o ia pe potecile poeziei. Scape mai ușor. În cazul acesta, nu e vorba de așa ceva. Este vorba de o carte, în care poetul Mircea Cărtărescu este intact, dar, în același timp, aceasta este chiar o carte de proză, este un roman – poate să fie și autobiografic, și memorialistic, și fantasmagoric. Dar este un roman care stă foarte bine – cum spunea d-l Adrian Marino, avea acest obicei: „o carte trebuie să stea în picioare, cînd o pui”. Dacă stă, înseamnă că este ceva.

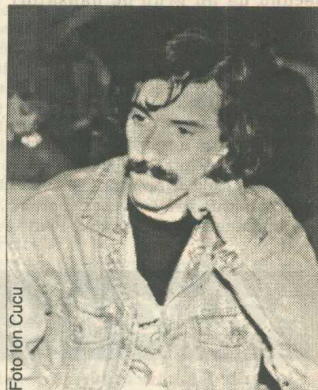
LAURENȚIU ULICI

Laurențiu Ulici: L-am cunoscut pe Mircea Cărtărescu în ipostaza de prozator, nu de poet. Avea un coleg care mi-era foarte bun prieten și acesta mi-a adus niște texte în proză de Mircea Cărtărescu. Mircea Cărtărescu a intrat repede în primul pluton al poezilor optzeciști, dar eu am rămas cu lectura acelor pagini de proză. În 1981, am făcut o antologie a poezilor optzeciști, care n-a apărut niciodată, pentru că a fost exclusă de editura Eminescu. Era o antologie bizară; erau vreo 80 de tineri poeți români. Îi prezentam pe fiecare, cu fotografie, bibliografie. N-aveam toți bibliografie atunci, doar cîțiva publicaseră cîte o carte. Mi-aduc aminte că, la sfîrșitul prezentării lui Mircea Cărtărescu, scriam că nu știu de ce destinul acestui scriitor mi se descoperă mai ales ca prozator. Nu aveam atunci argumente. Pe Mircea Cărtărescu am avut apoi ocazia să-l întîlnesc la foarte multe reuniuni ale studenților din toată țara, unde eram invitat alături de alții să facem oarecare baraje în fața celor care, trimiși din cu totul alte puncte de vedere, tot încercau să-și impună valorile lor, care nu erau și valorile noastre. Din grupul de la București, Mircea Cărtărescu era omul despre care nu se putea spune niciodată nimic cu precizie, pentru că el intervenea extrem de rar în discuție, foarte acut, n-avea volubilitatea altor colegi de-ai lui din București. Astăzi, cînd Mircea Cărtărescu este un prozator bine așezat și recunoscut, lucrurile sînt mult mai limpezi. Dar atunci nimic nu era foarte limpede.

Sper în renașterea culturii române

Mircea Cărtărescu: Cartea pe care am scris-o este foarte importantă pentru mine. Nu știu cît este de bună și, mai ales, nu știu dacă o să am puterea s-o duc mai departe. Dar ea m-a făcut să-mi recapăt plăcerea de a scrie, care credeam că mă părăsise după ce am terminat *Levantul*. Niciodată n-am scris o carte cu mai mult chin și cu mai multă ură decît *Travesti* și niciodată n-am scris o carte cu mai multă bucurie decît *Orbitor...* Deși m-am îndoit de ea tot timpul, mi-a făcut plăcere să scriu fiecare frază din ea. Cartea poate părea cam manieristă, cam pigulită, ca un covor persan cu un milion de noduri pe metru pătrat. Mi-a plăcut să fac fiecare noduleț în parte. După părerea mea, nimic nu se compară mai mult cu arta prozei decît arta împletitului de pulovere sau de fulare, eșarfe. Așa cum gospodina stă și se gîndește la toată viața ei, stă și împletește fără să se uite măcar cum îi merg mîinile, la fel prozatorul își împletește cartea din gînduri, din propria reverie: „Și cînd gîndesc la viața-mi/îmi pare că ea cură” ș.a.m.d. Mi se pare că, într-un fel, mi-am dat drumul, după șapte ani – șapte vaci slabe pentru mine. Poate că această carte să fie și un semn, un semn de dezgheț. Nu numai pentru mine, ci pentru toată lumea.

MIRCEA CĂRTĂRESCU

Cred că va veni o nouă epocă a romanului în cultura noastră. Cîteva scrieri minunate din ultima vreme o arată. Au apărut cîteva romane care au schîmbat paradigma romanului românesc în ultima vreme și cred că acest șir va continua. Cred că din inteligenția noastră, așa cum este ea – cu complexele și nebulia ei –, ar putea ieși ce a mai ieșit altă dată, în perioada dintre războaie și în alte perioade foarte fructuoase. Sper într-o renaștere a culturii române.

Pagină realizată de
IULIAN ANGHEL

IRINA COROIU

TEATRU

Pas de trois: Tennessee Williams, Matei Vișniec, Horia Gârbea

În ultima vreme, diverse trupe străine au adus mostre ale unui gen în curs de constituire: teatrul-balet sau dansul dramatic. De fapt, după repetate emancipări, se revine la faza sincretică a începuturilor, cînd Thalia și Therpsihora, muzele surori, evoluau împreună. De altfel, chiar spectacologia românească recentă a cunoscut astfel de reprezentații.

Trei premiere bucureștene succesive impun luarea în considerație a fenomenului.

După un spectacol de mare frumusețe la Teatrul Național, tînărul balerin Răzvan Mazilu și-a pregătit lucrarea de diplomă ca absolvent al primei promoții de coregrafi ai ATF la Teatrul Odeon, inspirat de un text al lui Tennessee Williams, *Vorbește-mi ca ploaia și lasă-mă să te ascult*, miniatură dramă a singurătății și incompatibilității, în care criza cuplului se confundă cu însăși criza individului, tinjind după protecția filială inițială. Tema iubirii imposibile declanșează un anghinaj de introspecții mai mult sau mai puțin lucide și scenariul montării le echivalează prin incitante momente de vizualizare a fantasmelor ce tulbură conștiința celor doi parteneri. Ea, obsedată de aglomerarea insatisfacțiilor și înaintarea în vîrstă, el, hărțuit de agresivitatea orașului tentacular. Evoluția protagoniștilor este concepută într-o viziune integratoare, astfel că Rodica Mandache și Dan Bădărău ating sfîndura scenei cu grație de virtuozii nu doar ai cuvîntului, ci și ai plasticii corporale. Sentimentul comun este frustrarea, compensată prin efuziuni sentimentale, exaltări sexuale ori reverii patetice, figurate în plan secund de un grup de dansatori (Marian Băciu, Ionuț Pascu, Ștefan Pușcașu, Cristian Toporan, Adrian Țăranu, cărora li se alătură și Răzvan Mazilu). Mai întîi spectatori generici, care, odată urcați pe scenă, se substituie sau – din contră – se opun eroilor, într-o dialectică a trăirilor contradictorii ce pulsează într-un algoritm subliniat cînd și cînd de acordurile pianului guvernat de un jovial martor imparțial, jazzmanul Johnny Răducanu. Pentru

universul halucinant și deprimant, scenografa Adriana Grand a închipuit o ambianță ultrarafinată. În fundal, fereastra în care stropii bat în geam, lateral, patul în care bărbatul se odihnește, drapat maiestuos și – în sfîrșit – colivia, simbol discret al claustrării sufletești, al imposibilității evadării din propria soartă. Excelența spectacolului (primit cu un neașteptat interes de publicul tuturor vîrstelor) constă în forța de abstractizare a condiției tragice a insului modern, prizonier al subconștientului, scindat între aspirații fel de fel și neputința realizării lor.

Teatrul LEVANT, *Doamna Bovary sint ceilalți*

Răzvan Mazilu se dovedește demn emul al maestrei sale de un stagiu „sans frontiere”. Karine Saporta, care, vorbind despre „schizofrenicul secol XX”, afirmă: „Problema artei actuale pare să stea în faptul că este încă mult stînjinită de modelele de construcție codurilor și limbajelor cărora ea le-a uitat astăzi rațiunea originală și care se învîrtesc în gol în jurul propriei lor axe... neavînd altceva de zdrobit, de destructurat, în mod mecanic și repetitiv, decît unitatea creativă a subiectului artist care le abordează”. Diagnostic exact valabil și pentru celelalte două spectacole.

Matei Vișniec își recomandă alegoria războiului *Căii la fereastră* ca pe o parabolă despre identitatea pierdută. Astfel au pecept mesajul textului și proaspeții actori ieșeni Irina Scutariu, Octavian Jighirgiu, Marius Maftei și Cosmin Chivu (cel din urmă asumîndu-și și regia), care, avînd sprijinul Fundației „D'ale Bucureștilor”, au dat o reprezentație la Institutul francez din București în prezența autorului și în limba sa de adopțiune. Scenograful Nicolae Ularu le-a conceput un decor pe cit de simplu, pe atît de sugestiv. Pereți vibratili din pînă albă jalonează

interpreți au fost conduși spre această formulă de euritmii textului care nu-și refuză umorul negru, persifind rutina și aberația, degradarea și aneantizarea.

Experimental exemplar îl constituie însă spectacolul Teatrului Levant (realizat cu sprijinul ARCUB și al Fundației MultiArt) *Doamna Bovary sint ceilalți*, în regia și coregrafia germanului Carsten Wiedemann. Încă de la publicare, în 1991, despre piesa lui Horia Gârbea s-a spus că va avea nevoie de „un alt fel de regie decît cel tradițional” (Laurențiu Ulici), dat fiind maniera intertextualistă în care dramaturgul îi parafrazează pe Sartre, Shakespeare, Flaubert, Caragiale, Goethe etc.

Rezultatul, o dizertație postmodernistă nu lipsită de tensiuni dramatice iscate din chiar livresca decompoziție a unor intrigi arhicunoscute în economia existenței literare a unor cupluri sau triungiuri celebre. Scenografa e limitată la un ecran alb și un podium scund idem, plus patru imaculate platforme de repaos individual pentru interpreții intersanjabili, două fete și doi băieți (Ada Navrot, Manuela Neica-Finți, Dan Iacob, Vasile Toma), fără discriminare îmbrăcați în diafane rochii de voal alb. De unde și grotescul ce scurtcircuitază în permanență relativa monotonie a repetabilelor „tablouri de gen”. Odată depășit șocul convenției, amuzamentul constă în descoperirea variabilei perspective psihologice din care se reiau mereu și mereu, cu un neobosit spirit ludic, aceleași situații conflictuale. Demonstrînd că și-au apropiat tehnica balerinilor, ce implică (conform principiului Pinei Bausch) nu să fii altcineva, ci să fii tu însuși, cei patru actori acționează ca în transă, conexați la un flux energetic pe care singuri îl generează prin incantația și gestică de o extraordinară inventivitate. Melodii în canon și plastica corporală executate într-o perfectă interacțiune sinestezică, de mare finețe și mare concentrare, fac posibilă, prin dăruire totală, comunicarea emoțională dincolo de cea cerebrală.

Pentru actori, un antrenament complex și pasionant, pentru public, un exercițiu de destindere elevat.

Și iată cum dansul își depășește statutul de artă mută și-și dezvoltă un limbaj propriu, înrudit cu cel teatral și totuși profund original, prin insolitul resurseor infinite ale imaginației plastice, care solicită deopotrivă capacitățile fizice și psihice ale creatorului. Dar și la spectatorului.

POLIROM

NOUȚĂȚI

Vladimir Tismăneanu –
Reinventarea politicului

Europa Răsăriteană de la Stalin la Havel
Traducere de Alexandru Vlad
Studiu introductiv de Dan Pavel

Michel de Certeau –
Fabula mistică
Traducere și prefată de Magda Jeanrenaud

Thierry de Montbrial –
Memoria timpului prezent
Traducere de Mihaela Lungu

Adrian Neculau, Gilles Ferréol (ed.) –
Minoritari, marginali, excluși

Comenzi la CP266, 6600, Iași Tel.&Fax: (032)-214.100; (032)-214.111
Internet: www.nordest.ro/shopping/books/polirom/polirom.htm
E-mail: polirom@mail.cccis.ro

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACȚIA „22”

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, fosti deținuți politici și veterani de război:

- Numai 6.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere 49%);
- Numai 5.000 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (reducere 57%).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- 7.500 lei pe 3 luni (reducere 36%), cu expediere la domiciliu;
- 6.500 lei pe 3 luni (reducere 44%), cu ridicare de la redacție.

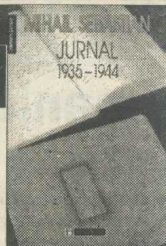
Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa: **Revista „22”, cont 45103532 BCR-Filială sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București.** Adevărurile (talon de pensie, adevăruri școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: **Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.**

CRONICĂ DE CARTE

DAN C. MIHĂILESCU

Adeverirea unui mit

MIHAIL SEBASTIAN, „Jurnal. 1935–1944”,
ed. Humanitas, text îngrijit de Gabriela Omăt,
prefață și note de Leon Volovici, 562 pp.

De două... zeci de ani

Nu cunosc în ce măsură ideea existenței și publicării *Jurnalului* lui Mihail Sebastian a preocupat scriitorimea bucureșteană a anilor '50–'70, dar știu sigur că, de la tulburătoarele pagini prefate de Nicolae Manolescu în nr. 2/1976 al revistei *Manuscriptum*, această carte a căpătat în ochii așteptărilor noastre pur și simplu proporții de mit. Fragmentele – accentuate literaturizate, în moda gidiano-autenticistă a momentului – tipărite de autor în *Cuvîntul* (1929), *Azi* (1933), cele apărute în octombrie 1945 în *Revista Fundațiilor Regale*, la câteva luni după moartea autorului, prin grija – crede Leon Volovici – lui Al. Rosetti, și chiar paginile cuprinse de Vicu Mîndra în ediția de *Opere alese* – M. Sebastian, din 1962, nu au putut rivaliza nici pe departe, ca ecou în conștiința literară, cu extrasele din *Manuscriptum*. Acolo, Mircea Eliade legionariza orbește, în spiritul anilor 1934–1941, iar studentul Gogu Rădulescu (înaltul demnitar comunist de mai tirziu) era bătut cu funia udă de studenți gardiști în căminul medicinștilor de pe cheilul Dîmboviței.

Cel puțin de atunci, *Jurnalul* lui Mihail Sebastian s-a înscris în mîntea celor atrași de farmecul sulfuros al Generației '27 ca un document extraordinar, nu atât al autorului, cît al epocii în sine, drept mărturie cea mai vie și, poate, mai fidelă – chit că adesea controversabilă și, oricum, imperios supusă nuanțelor contextuale – asupra opțiunilor politice antinomice (roșu/verde) ale generației „Criterion”. Ba chiar îndrăznesc să spun că, dacă nu public, în orice caz la nivelul vieții literare, „din subterană” (birfa, șuetele, cotloanele obștii, lumea telefonică ș.a.m.d.), publicarea acelor pagini din *Manuscriptum* a reeditat – în chip specific, desigur – scandalul romanului *De două mii de ani*.

Naționalistii, aflați în ofensivă la acea dată, au văzut în apariția din *Manuscriptum* o contraofensivă a stîngii europenizante, un atac al partidei liberale-Gogu Rădulescu. Unele cercuri evreiești de esență sionistă condamnau readucerea în prim-plan a reneșterii lui Sebastian, atât de infocut admirator al antisemitului Nae Ionescu, eseistul fascinat de personalitatea lui Mircea Eliade, „trădătorul cauzei” ș.a.m.d., deși, pe de altă parte, se bucurau de resuscitarea, fie și numai în lumea literară, a cauzei respective. Alte cercuri evreiești, de orientare asimilistă, exultau în fața redeschiderii dosarului dreptei românești interbelice, cu toate că, în particular, fascinația lui Sebastian față de tot ce a însemnat pentru scriitor ziarul *Cuvîntul*, din 1927 pînă la uriașul scandal culminat în volumul *Cum am devenit huligan*, însemna o pată de neșters pe obrazul etnic. Una echivalență, dacă vrem, cu trecerea lui N. Steinhardt la schimnicia ortodoxă: dacă un gest precum creștinarea lui Savin Bratu nu a mai produs nici un zgomot, dată fiind ca și-marginalizarea autorului, urmată „oportun” de dispariția fizică a acestuia la cutremurul din 1977, devenirea lui Steinhardt întru monahul Nicolae de la Rohia continuă să fabrice în egală măsură satisfacție și adrenalină în fundamentalismul ambelor tabere. Fiecare parte se consideră cînd trădată, cînd slujită, cu egală îndreptățire!

Cîștigînd din pierdere

Cum să vezi în Sebastian un învingător? Proza lui, în afară de romanul *De două mii de ani*, cu totul altfel inserabil – respectiv *Orașul cu salcimi*, *Accidentul*, *Femei* – stă, oricît de mult am nuanța lucrurile, la umbra verdictului călinescian din *Istoria literaturii*: „sensualism rece, lucid, cultivat cu exactități de geometru. Talentul artistic pare a lipsi, totuși ca prozator scriitorul posedă o ritmică vie și o frază echivocă, de o malicie imperceptibilă”. Definit îndeobște ca „autorul piesei *Steaua fără nume*”, Sebastian nu mai poate face (nici cu *Jocul de-a vacanța* sau *Ultima oră*) săli pline decît, poate, grație vreunei distribuții formidabile.

Și atunci? Să căutăm locul real al lui Sebastian în cultura română doar în ... prefața lui Nae Ionescu la *De două mii de ani*? Ei bine, tot pierzînd la capitolul estetic, Sebastian a cîștigat sistematic, în istoria ideilor românești, la morală și în plan eseistic. Am mai spus-o, în urmă cu vreo zece ani, cînd am comentat cartea Dorinei Grăsoiu, *M. Sebastian sau ironia unui destin*: registrul ideilor, fie ele „gingașe”, fie

agreste, este zona tare a scriitorului, jocul confluențelor, de la Proust la Zarifopol, de la Gide la Mircea Eliade și Anton Holban. Amestec de cronică sobră și eseu sprinter, de rece verdict profesional și sensibilitate asociativă, publicistica lui Sebastian (la *Cuvîntul*, *Rampa*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Viața Românească*, *Vremea*, *L'Indépendance Roumaine*, *Azi*, *Reporter*, *Tipărița literară* etc.) vorbește atrăgător spiritual postmodern, pasionat, acesta, de mixajul genurilor și stilurilor. Din acest unghi, un singur mare rival: Mircea Eliade.

Esențial ca personal literar în cuprinsul generației '27, unde face figură teribilă, ca „hîrtie de turnesol”, „soluție revelatoare” și „fap ispășitor”, Sebastian își va cuceri definitiv locul în literatură română abia (și numai) odată cu tipărirea integrală a jurnalisticii sale (vor fi cam șapte volume, primul tom a apărut la Minerva, sub îngrijirea Corneliiei Ștefănescu, în 1994, și cuprinde anii 1926–1928) și după consumarea tuturor efectelor posibile ale *Jurnalului* de acum. Steaua lui Sebastian e în creștere, în paralel cu steaua lui Eliade și Cioran, a lui Noica și Eugen Ionescu, cu toate că unii dintre aceștia... pierd prin tocmai ceea ce cîștigă, adică prin postumul discipolat păgubos, ori prin înrolarea lor fără voie sub flamuri ce se vor triumfa, dar sînt de mult roase de molii.

Să mizezi totul pe roman și teatru pentru a te vedea reprezentat în postumitate, în primul rînd prin scandal spiritual și doctrinar, iar în al doilea rînd prin ceea ce ai considerat a fi un simplu *gagne pain* efemer (publicistica) și o sumă de fișe pentru o eventuală răzbușcare estetică-etică (jurnalul) – iată un destin deloc singular, dar deloc obșnuit. „Ironia” acestui destin, cum i-a spus Dorina Grăsoiu, continuă.

Mistere, presupozii, realități

De ce apare abia acum această carte, scoasă din țară, aflăm acum, încă din 1961 și ajunsă la loc sigur, în Israel? Legenda, așa cum am apucat-o eu, spunea că Benu, fratele scriitorului, refuza cu încăpăținare publicarea (în străinătate, firește, în România comunistă așa ceva fiind de neimaginat) din două motive. Primul: excesul admirativ al tînrului Sebastian față de Nae Ionescu, pînă în ultima zi de viață a acestuia (să ne amintim șocul pe care îl generase continuarea colaborării lui Sebastian la *Cuvîntul*, după schimbarea de macaz, filolegionară, din noiembrie 1933, a Profesorului; *De două mii de ani* avea să apară în 1934). Și al doilea: criticile aduse atît conducerii comunității evreiești, cît și cercurilor sioniste, pentru unele atitudini din anii războiului, de coabitare umiltoare cu regimul antonescian. Unii erau speriați că familia scriitorului va jumuli textul original, ceea ce – dacă ne uităm la ce-a mai rămas din însemnările lui Carol al II-lea – ar fi fost curată barbarie, condamnînd aproape la inutilitate lectura. Alții incriminau accesul selectiv la text și circulația trunchiată, „pe ochi dulci” a acestuia. (Eu însumi am văzut niște pagini dactilografiate la Ov. S. Crohmălniceanu, după cum am auzit, de la B. Elvin, Z. Ornea sau Radu Cosașu, tot felul de lucruri desprinse cu dichis din *Jurnal*.)

Ce rămîne din toate aceste temeri? Pe cine și de ce mai supără acum notațiile lui Sebastian? Făcînd neapărată mențiune că *mitul* se relevă a fi într-adevăr o *realitate* valorică indiscutabilă (lectura cărții nu conduce nicicum la tradiționala dezumflare generată de publicarea unui manuscris interzis zece de ani, ci dimpotrivă), trebuie spus că ambele spaime sînt aproape lipsite de suport.

Întîi, că din fascinația resimțită față de Nae Ionescu la modul cvasi-visceral, în anii debutului, aici n-a mai rămas decît atracția față de un personaj demonic, ludic și imprevizibil. Nici vorbă de atracția „victimă” pentru „călău” ș.a.m.d., de cine știu ce complexe freudene corectate prin anume teorii ale lui Jung ori de faimoasa „ură de sine” iudaică!

Pentru Nae Ionescu, pictorul sebastianic rezervă exclusiv rama cabotină („combinard, șmecher”), oportunismul politic versatil („da, așa era atunci, a răspuns el imperturbabil. Acum e cu totul altfel. Atunci era un moment spiritual – acum e unul politic”, p. 40), mîngîiat nostalgic în amintire („vechiul meu Nae Ionescu, limbut, abil, copilăros și din cînd în cînd șmecher”, ianuarie 1938). Și totuși: „Este fără îndoială cel mai interesant și mai complex om pe

care l-am cunoscut. Asta în ciuda tuturor celor ce s-au întîmplat și se vor mai întîmpla – în stare să mă edifice asupra valorii lui morale, dar nu și să mă dezamăgească în ce privește calitățile lui de inteligentă” (iunie 1935). În plus, cînd T. Vianu îi face „într-un sfert de ceas procesul lui Nae, cu extremă violență (nu de vocabular). Îi contestă orice originalitate. Îl crede un reprezentant al lui Spengler” ș.a.m.d. (14 martie 1936), Sebastian parează exact: „Se poate. Nu știu. Dar e ceva demonic în Nae – și nu pot crede că omul ăsta poate fi anulat printr-o critică univărsitară”.

În fine, rîndurile din 16 martie 1940: „Plîns nervos, imposibil de stăpînit, ieri dimineață, intrînd în casa lui Nae Ionescu, două ore după ce a murit. Se duce cu el o întreagă perioadă din viața mea, acum – de abia – definitiv închisă. Ce soartă stranie a avut omul ăsta extraordinar, care moare neîmplinit, nerealizat, învins și – dacă nu mi-ar fi greu s-o spun – ratat. Mi-e atît de drag tocmai pentru că a avut așa de puțin noroc. Ce insolent, ce jignitor mi se pare succesul altora! Șeicarul e sănătos, bogat și triumfător. Manolescu va fi ministru. Tădărescu e prim-ministru. Herescu este profesor definitiv și președinte la S.S.R. Corneliu Moldovanu are premiul național de literatură și dă șuete la cafenea. Victor Eftimiu dă recepții... Dar Nae Ionescu moare la 49 de ani, neluat în serios, înfrînt”.

Nimic deplasat, nimic „fanatic” în acest sobru, delicat și precis regret al fostului învățcel, la moartea mentorului! Cine condamnă sentimentul în numele doctrinei, cine confundă recunoștința cu orbirea și elogiul intemeiat cu encomiastică seacă, acela n-are ce căuta în relațiile Nae Ionescu-Mihail Sebastian.

Cît despre anume, posibile, încordate raporturi ale scriitorului cu comunitatea condusă de Zissu și Filderman, nici o grijă. De altminteri, așa ceva ar fi fost de un absurd atroce în România anilor 1940–1943, cînd măsurile antievreiești nu țineau cont de diferențele de credință, profesie și tactică (poate numai de diferențele socio-financiare!). Ici și colo cite-o împunsătură, la rabinul Alexandru Șafran predicînd în templu („stupid, pretențios, eseistic, gazetărește, fără adîncime, fără seriozitate, fără patimă. Dar lumea plîngea – și eu însumi aveam lacrimi în ochi”, 22 sept. 1941), la familia Zissu (p. 408), la spiritul gregar și obraznic al imposturii care se iluzionează că etnicul dă valoare și impunitate nonvalorii estetice (1 sept. 1944: „Am asistat dezarmat la constituirea „sindicatului scriitorilor evrei”, cu Benador, Călugaru și Dorian în frunte. Figuri necunoscute, nume inexistente – un amestec de rataj disperat, de mediocritate care răbufnește, vechi ambiții, vechi mizerii, toate reînviute cu obrăznicie, cu ostentație”). Și cite-o indignare – exagerată, zic eu – cum e cea față de spectacolele de revistă date la Baraseum în 1942 („am fost umilit de vulgaritatea textului și a publicului. E oare posibil ca evrei care au trăit și trăiesc atîtea crîncene tragedii să scrie, să joace, să asculte și să aplaude asemenea mizerii?”, p. 444 și din nou, la p. 473, în septembrie același an: „Moartea e lîngă noi – și noi avem un teatru evreiesc, cu fete decolate, cu jazz, cu cuplete, cu bancuri, cu goange. Unde e realitatea? Spectrul trenurilor plecate spre Transnistria mă urmărea mereu”). În sfîrșit, de notat neapărat reacția de instinctiv dispreț față de „imbecilitatea îndotrînată” a comunistilor de la *România liberă*, în 31 august 1944, la „năvala lui (Alexandru) Graur și a bandei lui, am înțeles că intru într-o redacție terorizată de conformism. Nu, nu. Mai bine scriu piese de teatru”.

Acestea fiind zise, putem intra liniștiți în labirintul cu figuri al *Jurnalului*.

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Lansări

Marti 28 ianuarie ora 16.00
la Librăria Humanitas / Timișoara
(Str. Mercy 1, tel. 133180)
DUMITRU NICODIM
Casa lui David
Prezintă Cornel Ungureanu
și Adriana Babeți

Joi 30 ianuarie ora 17.00
la Librăria din fundul curții
(GDS – Calea Victoriei nr. 120)
DAN HORIA MAZILU (ed.)
Cronicarii moldoveni
(col. Tezaur/nr. 6)
Participă Paul Cornea, Eugen Negrici,
Gheorghe Mihăilă și Dan Horia Mazilu

EMIL HUREZEANU

Între Franța și Germania

S-au aflat zilele trecute la București, printr-o coincidență simbolică, importanți mesageri ai Franței și ai Germaniei. Mesajele au fost diferite, așa cum ne puteam aștepta, și mai clare ca niciodată. Michel Barnier, ministrul francez al afacerilor europene, a transmis dorința Franței ca România să fie admisă în NATO, odată cu primul val, alături de Ungaria, Cehia și Polonia. Declarații asemănătoare a făcut mai demult și președintele Chirac și, probabil, vizita acestuia în România, în februarie, va întări sprijinul Franței, transformându-l chiar într-o garanție. Nu trebuie uitat însă că Franța este, în Europa, puterea NATO cea mai prudentă când e vorba de extinderea alianței și agravarea, în consecință, a relațiilor cu Rusia. Raporturile sale cu Germania și Statele Unite, propriile sale interese economice și politice, ba chiar geo-politice, au determinat mereu Franța să privilegieze relațiile cu Moscova. La Buda-

România. Pe de altă parte, raporturile adesea contrariate dintre Washington și Paris, tensiuni bine temperate, dar spornice, între Bonn și Paris, în preajma unei Europe comune marcată de criză, competiție și obsesii istoriste mai mult decît de ecumensimul anilor '60, fac din utilizarea exclusivă a cărții franceze, la București, un gest imprudent. Gesturile de politică internațională ale unei țări în situația României nu sînt nelimitate. Diplomația Bucureștiului face și ea ce poate, desigur, și promovarea unei relații mai bune cu singurul stat occidental al cărui suport e indiscutabil e aproape obligatorie. Diplomațiile și factorii executivi ai politicii externe nu trebuie să se mărginească însă la ceea ce pare sigur, ci, la fel ca oamenii de afaceri, să soneze mereu piețe necunoscute sau aparent impenetrabile, să riște, să forțeze nota, să transmită semnale noi.

La începutul acestei analize vorbeam de coincidență, atît de grăitoare, a unor vizite occidentale la București în aceste zile. E vorba și de vizita unor personalități politice foarte influente din Germania: Rudolf Seiters, Friedhelm Ost și Klaus Franke. Primul este, ca adjunct al șefului fracțiunii parlamentare a partidelor de guvernămînt Uniunea Creștin Democrată și Socială, ca fost ministru al cancelariei și colaborator politic și personal apropiat al lui Helmut Kohl, unul din cei mai importanți funcționari politici din republica federală. La Bonn, Seiters este considerat un fel de ministru de externe neoficial, al cancelarului și al principalului partid de guvernămînt. Ost conduce importanta comisie economică din Bundestag și Franke e un vechi și, probabil, cel mai bun cunoscător al României, în *establishment*-ul politic de pe malul Rinului. Seiters l-a întîlnit, în septembrie anul trecut, la Bonn, pe candidatul Emil Constantinescu, cu care a avut un foarte bun contact. Oficialul german a fost unul din puținii politicieni occidentali care și-au exprimat încrederea în candidatul Constantinescu, cît se poate de explicit. Acum, Seiters l-a revăzut pe președintele Constantinescu, pe care l-a calificat, public, drept un partener în care se poate avea foarte mare încredere.

Insist asupra acestor nuanțe, sau amănunte protocolare, pentru unii, cu o intenție precisă: germanii s-au plîns mereu, de-a lungul relațiilor cu românii, de caracterul instabil, pe care nu pot pune bază, al politicii românești. Diplomația germană e tradiționalistă, în sens bun și în sens rău, deopotrivă, relativ lipsită de imaginație și suplete. Încrederea în aliat sau partener, un fel de reflex, probabil, al celebrei *Nibelungentreue* - fidelitatea nibelungilor -, este una din cele mai importante motivații ale angajării germanilor. Zilele trecute, secretarul de stat

la Apărare, tărănistul C-tin Dudu Ionescu, vorbea de relațiile trainice între *Wehrmacht* și militarii români. Lăsînd la o parte faptul că *Wehrmacht*-ul lui Hitler, după relații trainice cu militarii români, pînă la 23 august 1944, a intrat în război cu România, luînd în considerare că între Germania nazistă și Germania de azi e o prăpastie - și statul german și armata germană au relații trainice, de altă natură, în prezent. Menționarea acestui precedent la București, azi, de un responsabil român la Ministerul Apărării, e foarte anapoda, nu-

HELMUT KOHL

încintă deloc pe germani, nu corespunde adevărului, trădează doar aceeași pripită mitologizare a relațiilor internaționale de care suferă, în general, clasa politică românească. Există însă o anumită continuitate a relațiilor Germaniei cu țările Europei Centrale sau din Balcani, deasupra războaielor și a nazismului, e-adevărat. Faptul că România, după 1916, iar apoi, din nou, după 1944, a părăsit alianța cu Germania, din considerente politice și istorice de primă importanță pentru supraviețuirea statului român, nu determină, desigur, atitudinea Germaniei, în prezent, față de București. Dar în istorie, chiar dacă totul se transformă, nimic nu se uită, pe de altă parte. După 1967, odată cu stabilirea relațiilor diplomatice cu RFG, s-a mizat, în diplomația românească, în mod exagerat, pe o legătură privilegiată cu Bonn-ul. Germanii au folosit, precum americani, cartea românească a hauidicii ceașiste ocazionale în relațiile cu Moscova și cu Berlinul răsăritean. După 1990, relațiile româno-germane cunosc o oarecare ameliorare, pentru ea, după înlăturarea lui Petre Roman, în septembrie 1991, și după al doilea mandat al lui Ion Iliescu, în septembrie 1992, aceste relații sînt într-o rutină a minimei rezistențe.

Dacă nici istoria, nici inerțiile politicii externe a statelor europene nu pot fi schimbate ușor, ele pot fi însă influențate, supuse unui tir de semnale inedite. Regimul Iliescu a respectat, în relațiile cu Germania, un *statu-quo*, re-

getat, dar nu deplîns la Bonn, al ținerii la distanță - folositor intențiilor rusești în sud-estul Europei, dar oarecum confortabil și pentru Germania, care nici nu poate și nici nu vrea să se angajeze, în aceeași măsură, în favoarea tuturor foștilor membri ai Pactului de la Varșovia, cînd e vorba de pretențiile lor euro-atlantice. Rudolf Seiters a spus-o din nou, la București: Germania va ajuta România, în eforturile ei de integrare, atît cît este posibil. Mai demult, fostul ministru de externe Genscher, iar mai recent președintele federal Herzog afirmă că Europa nu va fi întreagă fără România. În tratatul de bază româno-german din aprilie 1992, spre deosebire de tratatele similare ale Germaniei cu Ungaria sau Polonia, nu se menționează decît sprijinul acordat României pentru integrare, nu și intenția unui ajutor ferm în aceeași direcție. Acum apare un element nou: încrederea deplină acordată de Bonn noului guvern, noului președinte de la București. În aprilie se împlinesc 5 ani de la semnarea tratatului româno-german, iar ministrul de externe Kinkel va veni la București. În iunie sau iulie anul acesta va vizita, probabil, Bucureștiul, Helmut Kohl. E deci o perioadă propice pentru plasarea relațiilor româno-germane pe o orbită nouă. Prin gesturi rapide și spectaculoase în direcția germanilor, diplomația Bucureștiului poate să marcheze puncte. Renunțarea la vize - chiar și unilaterală - pentru cetățenii germani care vizitează România și modificarea așteptată a legii investițiilor ar putea fi gesturi recomandabile.

JACQUES CHIRAC

pesta, Varșovia sau București, așadar, un lider francez va cere întotdeauna interlocutorilor săi (mai ales acum, după terminarea războiului rece și reînnoirea istoria normală, cum se spune) înțelegere pentru ruși. Cehii, ungurii sau polonezii își pot permite, avînd șanse aproape sigure de integrare euro-atlantică, să fie mai receptivi la acest mesaj. Cu românii, ale căror relații cu Moscova, via Chișinău-Kiev, sînt încă atît de tulburi - între Moscova și București existînd aproape ceea ce americanii numesc *shotgun wedding*, logodna impusă cu pușca de tatăl fetei (s-a întîmplat în decembrie 1989) -, lucrurile sînt mai complicate. Relația Paris-București va ține deci mereu prea mult cont, în viziunea francezilor, de relația Paris-Moscova, pentru ca sprijinul atlantist al Franței să fie suficient pentru

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacție (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12:

(pentru dolari în contul 4024009230,
pentru mărci în contul 4024009231,
pentru franci francezi în contul 4024009235,
pentru lire sterline în contul 4024009232,
pentru franci elvețieni în contul 4024009233,
pentru lire italiene în contul 4024009234) sau
(pentru orice fel de valută) trimînd un cec
(money order) pe adresa: Revista "22", Calea
Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București,
România.

Pentru a nu se reține un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonații cărora le stă în putință acest lucru ca plățile care se fac prin CEC (nu viramente) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA și exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane și plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
- Europa	80 \$	40 \$	20 \$
- Occidentală:	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 \$	28 \$	14 \$
	100 CHF	50 CHF	25 CHF

- Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 \$	20 \$	10 \$
- Israel	60 \$	30 \$	15 \$

- SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$
----------------------------	--------	-------	-------

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Redacția: GABRIELA ADAMEȘTEANU (redactor-șef); RODICA PALADE (redactor-șef adjuncți); ANDREI CORNEA (publicist comentator); OANA ARMEANU (șef secție social); MARIAN CHIRIAC (politic); IULIAN ANGHEL (politic, social); DAN PERJOVSCHI (grafician); LUCIAN PILCĂ (tehoredactor); RADU DOBÂNDĂ, RODICA TOADER, MARA ȘTEFAN (corectori); MIRCEA IONESCU (șef serviciu difuzare); CONSTANTIN SATALLA, ALEXANDRU PETREA (difuzare); MIHAELA CUCU (publicitate); ALINA CORBU (contabil-șef); IULIANA FLOREA (casier); ADRIANA BOBEICA (secretariat); LIDIA CRISTESCU (procesare text, abonamente); CONSTANTIN VĂDUVA (fotoreporter).
Responsabil de număr: ANDREI CORNEA

Rubrici permanente:
SERBAN PARENTE, TIA ȘERBĂNESCU, EMIL HUREZEANU, N.C. MUNTEANU, CRISTIAN PREDA, RADU CALIN, CRISTEA (comentariu politic), ILIE ȘERBĂNESCU (comentariu economic), H.-R. PATAPIEVICI (eseu), CEZAR BALTAG (istoria religiilor), MAGDA CĂRNECI (cultură), DAN C. MIHĂILESCU (cronică literară), ERWIN KESSLER (cronică plastică), DIANA TURCONI (reportaj, anchete).

Correspondenți:
IOAN MUȘLEA (Cluj), DANIEL VIGHI (Timișoara)

Consiliul 22: MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ȘORA, ȘERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, EMIL HUREZEANU, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI.

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: "22".
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76
e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/

Manuscrisele nepublicate nu se restituie

ISSN-1220-5761